

UTJECAJ EUROPSKE UNIJE NA MEHANIČKO KRETANJE STANOVNIŠTVA REPUBLIKE HRVATSKE

Pačarek, Andrea

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:133711>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-05**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni diplomski studij, Menadžment

Andrea Pačarek

**UTJECAJ EUROPSKE UNIJE NA MEHANIČKO KRETANJE
STANOVNIŠTVA REPUBLIKE HRVATSKE**

Diplomski rad

Osijek, 2023.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij, Menadžment

Andrea Pačarek

**UTJECAJ EUROPSKE UNIJE NA MEHANIČKO KRETANJE
STANOVNIŠTVA REPUBLIKE HRVATSKE**

Diplomski rad

Kolegij: Regionalna ekonomija

JMBAG: 0010226575

e-mail: apacarek@efos.hr

Mentor: izv. prof. dr. sc. Nataša Drvenkar

Osijek, 2023.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics and Business in Osijek
Graduate Study, Management

Andrea Pačarek

**THE INFLUENCE OF THE EUROPEAN UNION ON THE
MECHANICAL MOVEMENT OF THE POPULATION OF THE
REPUBLIC OF CROATIA**

Graduate paper

Osijek, 2023.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Andrea Pačarek

JMBAG: 0010226575

OIB: 82769760416

e-mail za kontakt: andreapacarek@gmail.com

Naziv studija: Diplomski studij, Menadžment

Naslov rada: Utjecaj Europske unije na mehaničko kretanje stanovništva Republike Hrvatske

Mentor/mentorica diplomskog rada: izv. prof. dr. sc. Nataša Drvenkar

U Osijeku, 08.09.2023. godine

Potpis Andrea Pačarek

Utjecaj Europske unije na mehaničko kretanje stanovništva Republike Hrvatske

SAŽETAK

Utjecaj Europske unije (u nastavku: EU) na mehaničko kretanje stanovništva postaje sve važnija tema, s posebnim značajem u kontekstu Republike Hrvatske (u nastavku: RH). Ovaj diplomski rad istražuje kako članstvo RH u EU oblikuje dinamiku mehaničkog kretanja stanovništva, s naglaskom na njegov porezni sustav kao ključan čimbenik. Migracije stanovništva predstavljaju proces kretanja ljudi s jednog geografskog područja na drugo, bilo unutar iste države ili preko nacionalnih granica. Mogu uključivati unutarnje ili prekogranične kretanje ljudi bilo da je riječ o potrazi za boljim radnim prilikama ili traženju boljih životnih uvjeta. Pitanje mobilnosti radne snage postalo je ključno nakon pristupanja EU, a ovaj rad analizira kako su, između ostalog, promjene u poreznom sustavu Republike Hrvatske utjecale na odluke građana o ostanku, migracijama ili povratku. Porezni sustav RH uključuje različite vrste poreza, kao što su porez na dohodak, porez na dobit, porez na dodanu vrijednost (PDV), porez na nekretnine i mnoge druge poreze. Svaki od ovih poreza ima svoju specifičnu svrhu i način. Također, važno je definirati trend "odljeva mozgova" - odnosno migracija visokoobrazovanih pojedinaca u druge zemlje EU radi boljih uvjeta (najčešće bolje plaće). Prosječno gledano, zemlje poput Njemačke, Austrije i Irske izdvajaju najviše plaće, što ih istovremeno čini najpoželjnijim destinacijama za migraciju stanovništva. U definiranju plaća također igra ključnu ulogu porezni klin, koji odražava razliku između bruto i neto iznosa plaće. Svi ti pojmovi značajno utječu na odluke ljudi o njihovom mehaničkom kretanju.

Ključne riječi: migracija, harmonizacija, odljev mozgova, porezni klin, „dupli irski porez“

The influence of the European Union on the mechanical movement of the population of the Republic of Croatia 1

ABSTRACT

The influence of the European Union on population migration is becoming an increasingly important issue and is particularly relevant in the context of the Republic of Croatia. This master's thesis examines how Croatia's EU membership affects the dynamics of population migration, focusing on the country's tax system as a key factor. Population migration is the process by which people move from one geographic area to another, either within the same country or across national borders. These migrations can include both internal and cross-border movements, whether in search of better job opportunities or better living conditions. The question of labor mobility became a central issue after EU accession. This paper analyzes how changes in the tax system of the Republic of Croatia have affected citizens' decisions to stay, emigrate or return. The Croatian tax system includes different types of taxes, such as income tax, corporate income tax, value added tax (VAT), property tax and many others. Each of these taxes serves a specific purpose and functions in a specific way. In addition, it is important to define the trend of "emigration of highly qualified workers to other EU countries, as they find better conditions and often higher salaries there. On average, countries such as Germany, Austria and Ireland offer the highest salaries, making them the most desirable destinations for emigration. The concept of the "tax wedge," which reflects the difference between gross and net wages, also plays an important role in defining salaries. All of these concepts have a significant impact on people's decisions regarding their migration behavior.

Keywords: migration, harmonization, brain drain, tax wedge, "double Irish tax"

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Metodologija rada	2
2.1 Predmet istraživanja	2
2.2 Metode istraživanja	2
2.3 Istraživačka pitanja	3
3. Mehaničko kretanje stanovništva Republike Hrvatske	4
3.1 Povijesne migracije i demografske promjene u Hrvatskoj	13
3.2 Vrste migracija	16
4. Je li i u kojoj mjeri harmonizirana politika EU?	21
4.1 Zašto politika EU nije harmonizirana?	22
4.1.1 Povijesni razlozi	22
4.1.2. Migracijski razlozi- kretanje radnika	23
4.2 Porezni sustav RH	25
4.2.1 Vrste poreza	28
4.2.1.1 Porez na dodanu vrijednost	30
4.2.1.2 Porez na dohodak	32
4.2.1.2.1 Porezni klin	38
4.2.1.3 Porez na nekretnine	40
4.2.2 Utjecaj oporezivanja na mehaničko kretanje stanovništva	42
5. Rasprava	46
6. Zaključak	48
Literatura	50
Popis tablica	56
Popis grafikona	57

1. Uvod

Suvremeno društvo oblikuje se dinamičkim procesima globalizacije i regionalne integracije, a Hrvatska kao članica Europske unije nalazi se usred tih procesa. Integracija u Europskoj uniji donosi brojne promjene i izazove, a među ključnim aspektima koji su pod utjecajem članstva u Europskoj uniji jest mehaničko kretanje stanovništva. Jedan od važnih čimbenika koji prati ove promjene je i porezni sustav, koji ima značajan utjecaj na ekonomsku ravnotežu, socijalnu pravednost te privlačnost zemlje za potencijalne migrante i radnu snagu.

Cilj ovog diplomskog rada je analizirati utjecaj Europske unije na mehaničko kretanje stanovništva u Hrvatskoj s naglaskom na porezni sustav. Kroz temeljitu analizu relevantne literature, zakonodavstva Europske unije i Hrvatske te empirijskih podataka, istražuje se kako članstvo u Europskoj uniji oblikuje migracijske obrasce, mobilnost radne snage te kako se te promjene odražavaju na porezni sustav Hrvatske. Posebna pozornost posvećuje se poreznim politikama usmjerenima prema migrantima i radnoj snazi te njihovom utjecaju na ekonomski rast, pravednost i održivost javnih financija.

Diplomski rad strukturiran je kroz šest temeljnih poglavlja, svako od kojih doprinosi razumijevanju složenih dinamika koje leže u samoj temi. U prvom poglavlju, uvodnom dijelu rada, istražuje se kontekst i značaj teme. Drugo poglavlje produbljuje razumijevanje predmeta istraživanja ovog diplomskog rada. Ističu se ključna istraživačka pitanja koja se kasnije detaljno razrađuju. Treće poglavlje predstavlja temeljni pojam diplomskog rada - migracije. Njihova važnost i raznolikost podjela analiziraju se kako bi se stvorila jasna slika različitih oblika mehaničkog kretanja stanovništva. Poseban fokus stavlja se na načine na koje su migracije oblikovale demografsku strukturu Hrvatske. Četvrto poglavlje pruža dublji uvid u interakciju između poreznog sustava i mehaničkog kretanja stanovništva. Istražuje se kako porezne politike mogu poticati ili suzdržavati migracije i mobilnost radne snage. Peto poglavlje predstavlja srž rasprave o rezultatima istraživanja. Rasprava daje cjelokupni uvid u temu te pomaže formirati sveobuhvatno mišljenje o utjecaju Europske unije na mehaničko kretanje stanovništva i njegov odnos s poreznim sustavom. Zaključno, šesto poglavlje sažima ključne zaključke do kojih se došlo kroz analizu cjelokupnog rada.

2. Metodologija rada

Poglavlje metodologija rada posvećeno je pružanju detaljnog opisa istraživačkog postupka provedenog u okviru diplomskog rada. Ovo poglavlje strukturirano je u tri osnovna potpoglavlja, svaki s specifičnom svrhom. U prvome se definira predmet istraživanja, drugo poglavlje govori o metodama koje su u radu korištene, a u trećem poglavlju navedena su istraživačka pitanja na koja se pomoću analize sekundarnih podataka dolazi do odgovora.

2.1 Predmet istraživanja

Prvo potpoglavlje posvećeno je preciznom definiranju teme istraživanja. Ovdje se obuhvaća opis predmeta istraživanja kako bi čitatelj imao jasno razumijevanje fokusa rada. Ovaj rad istražuje na koji način članstvo RH u EU oblikuje migracijske tokove i obrasce stanovništva te kako se ta dinamika reflektira u poreznom okruženju. Analizirajući ovu poveznicu, istraživanje se bavi kako europske integracije utječu na ekonomske odluke građana RH u pogledu migracija, ali i kako su promjene u poreznom sustavu RH reagirale na migracijske trendove. Cilj je dublje razumjeti kako ta dva ključna faktora međusobno djeluju i oblikuju društveno-ekonomske promjene u zemlji.

2.2 Metode istraživanja

Prilikom istraživanja diplomskog rada koristile su se razne znanstvene metode kao što su analiza sekundarnih podataka, metoda komparativne analize, kvalitativna analiza sadržaja i metoda deskripcije.

Najčešće korištena znanstvena metoda naziva se Analiza sekundarnih podataka. Ovom metodom prikupljene su relevantne statistike, istraživanja i izvješća kako bi se oblikovala kvantitativna slika migracijskih tokova i promjena u poreznom sustavu nakon pristupanja EU.

Sljedeća metoda, koja je jednako važna, je komparativna analiza s drugim zemljama EU. Ovom metodom se analiziraju iskustva drugih zemalja članica EU koje su se suočile s sličnim

migracijskim i poreznim promjenama. Ovaj pristup omogućuje identifikaciju obrazaca i utemeljenje zaključaka.

Jedna od metoda koja se također koristi za istraživanje jest kvalitativna analiza sadržaja. Ona uključuje temeljito proučavanje relevantne stručne literature, političkih dokumenata i izjava kako bi se bolje razumjelo na koji način se raspravlja o utjecaju EU na migracijske obrasce i porezni sustav.

Definiranjem pojedinih elemenata, razgraničavanja unutarnjeg i vanjskog koncepta migracije, te opisivanja općenitog poreznog sustava Republike Hrvatske i njegovog utjecaja na kretanje stanovništva bavi se metoda deskripcije.

2.3 Istraživačka pitanja

Je li fiskalna politika Europske unije zaista harmonizirana?

Kako je članstvo u EU utjecalo na mobilnost radne snage iz ruralnih područja Republike Hrvatske te kako su porezne politike utjecale na odluke stanovništva o ostanku ili odlasku?

Kako se promjene u poreznom sustavu Republike Hrvatske nakon pristupanja EU odražavaju na migracijske uzorke i odluke građana? Je li primjetan trend "odljeva mozgova" ili privlačenja stranih investitora?

3. Mehaničko kretanje stanovništva Republike Hrvatske

Pojam migracije postao je sveprisutan u svakodnevnom govoru u razvijenom svijetu. „Neoklasična teorija polazi od standardnih postavki neoklasike te govori kako pojedinci migriraju radi maksimizacije svoje koristi (dohotka), uz dano budžetsko ograničenje (nadnicu)“ (Penava, 2011). Migracija, koja uključuje emigraciju i imigraciju, zajedno s prirodnim kretanjem stanovništva, ključna je za određivanje broja stanovnika na nekom području i globalnu ekonomiju u eri globalizacije. Migracija predstavlja ljudsko kretanje između različitih lokacija radi promjene prebivališta, često potaknuto ekonomskim, ekološkim ili društvenim faktorima, i može biti dobrovoljna ili prisilna (Penava, 2011).

Migracijski procesi su postojali stoljećima. Ranije su zemlje privlačile useljenike zbog radne snage, ekonomske potrebe i obrazovanja, što je poticalo gospodarski razvoj. No, u 21. stoljeću je došlo do intenziviranja migracija, uključujući izbjeglice i tražitelje azila. Tako je, primjerice, prema ILO-u (2021), 2019. godine je bilo 169 milijuna radnika migranata, čineći 4,9% ukupne radne snage u svijetu. Broj međunarodnih migranata porastao je s 72 milijuna 1960. na više od 243 milijuna od 2015., s posebnim naglaskom na visoke razine migracija u Europskoj uniji. Migracije radne snage mogu utjecati na tržište rada kroz dvostruki učinak - povećanje potražnje za radnom snagom može potaknuti rast proizvodnje i plaća, ali isto tako može izazvati inflatorne pritiske, dok povećanje ponude radne snage može smanjiti plaće i umanjiti inflaciju. Učinak migracija na tržište rada ovisi o različitim faktorima, čineći ga dvosmislenim, ističu Privara i drugi (2023).

Migrant je termin koji se koristi za opisivanje osobe koja se seli ili premješta iz jednog mjesta ili države u drugo radi različitih razloga. Taj pojam obuhvaća ljude koji mijenjaju svoje prebivalište unutar iste zemlje i one koji prelaze granice i sele se u drugu zemlju. Prema definiciji državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske „Migrant je osoba koja sudjeluje u procesu prostorne pokretljivosti stanovništva (doseljenik, odseljenik)“ (DZS, 2022).

Neke od glavnih kategorija migranata uključuju radne migrante koji traže bolje zapošljavanje i ekonomske prilike, izbjeglice koje bježe od progona ili nasilja u svojoj zemlji, tražitelje azila koji traže zaštitu od progona i migrante koji se sele radi obrazovanja ili obiteljskih razloga. Glavna dilema javlja se oko razlika pojmova: migrant, izbjeglica i tražitelji azila. Izbjeglice su ljudi koji su prisiljeni napustiti svoje domove zbog oružanih sukoba i progona. Ovi hrabri pojedinci bježe iz svoje zemlje kako bi zaštitili svoje živote i svoje obitelji. Kada stignu u zemlju

domaćina, priznaje se njihov status izbjeglice na temelju opravdanog straha od progona na temelju rase, vjere, nacionalnosti, političkog uvjerenja ili pripadnosti određenoj društvenoj skupini. Prema podacima UNHCR-u, u svijetu je krajem 2018. bilo 25,9 milijuna izbjeglica. Tražitelji azila su ljudi koji tvrde da su izbjeglice, ali trenutno im nije priznat taj status. Kada stignu u prvu zemlju Europske unije, obvezni su zatražiti zaštitu od nadležnih tijela. Nacionalna tijela donose konačnu odluku o tome hoće li im se priznati status izbjeglice te taj postupak traje neko vrijeme. Važno je napomenuti da neće svi tražitelji azila biti priznati kao izbjeglice. U 2018. godini, zemlje Europske unije odobrile su zaštitu za 333 400 tražitelja azila. Ovi brojevi ukazuju na značajnu potrebu za zaštitom i podrškom ljudima koji traže azil u Europi. Migranti se razlikuju od izbjeglica jer njihova selidba nije izravno uzrokovana prijetnjom ili proganjanjem. Glavni motivi migranata su poboljšanje životnih uvjeta, pronalazak posla, stjecanje boljeg obrazovanja, ponovno ujedinjenje s obitelji i slično. Dok izbjeglice imaju zaštitu prema međunarodnom pravu, posebno prema Konvenciji o izbjeglicama iz 1951. godine, migranti su pod nadležnošću nacionalnih vlada i podliježu njihovim zakonima i postupcima vezanim uz imigraciju (Europski portal za mlade, 2021).

Popisi stanovništva u Republici Hrvatskoj provode se temeljem Zakona o popisu stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj. Temeljem članka 89, Ustava Republike Hrvatske „ popis je najveće statističko istraživanje u Republici Hrvatskoj koje se provodi svakih deset godina radi prikupljanja osnovnih podataka o broju, prostornom rasporedu i sastavu stanovništva prema njegovim demografskim, ekonomskim, obrazovnim, migracijskim i ostalim obilježjima, podataka o kućanstvima i stanovima te o njihovim obilježjima“ (NN 25/2020). Popis stanovništva se provodi na dva načina: Samostalno popisivanje gdje osobe imaju mogućnost samostalno popisati sebe i svoje kućanstvo putem elektroničkog upitnika koji je dostupan putem elektroničkog sustava e-Građani. Prilikom samostalnog popisivanja, osobe istovremeno popisuju svoje kućanstvo i stan u kojem žive. Drugi način su popisivači, oni koriste elektroničke uređaje kako bi popisali sve popisne jedinice koje nisu samostalno popisane. Također provode kontrolu podataka prikupljenih tijekom samostalnog popisivanja. Rezultati popisa stanovništva koriste se za izradu statističkih izvješća, poput demografskih profila, analiza migracija, planiranja obrazovanja, zdravstvenih usluga, infrastrukture i drugih područja. Također mogu poslužiti kao osnova za određivanje izbornih jedinica i raspodjele financijskih sredstava između različitih regija (NN 25/2020).

Podaci šest popisa stanovništva nakon Drugog svjetskog rata (1948., 1953., 1961., 1971., 1981. i 1991.) odnose se na stalno stanovništvo u Republici Hrvatskoj, bez obzira na njihovu prisutnost ili duljinu odsutnosti iz prebivališta. U Popisu 2001. prvi put se koristi koncept "uobičajenog mjesta stanovanja" i uvodi se jednogodišnje razdoblje kao osnovni kriterij za definiranje ukupnog stanovništva. Zbog gore navedenih razloga, prva konkretna godina za uspoređivanje popisa stanovništva uzima se 2001 radi dodanih kriterija. Samim time, u navedenom tekstu usporedit će se opada li ili raste broj stanovništva Republike Hrvatske. Prilikom analize podataka iz tri navedena popisa stanovništva, primjećuje se kontinuirani pad broja stanovnika tijekom godina. Uspoređujući podatke iz 2001. i 2021. godine, vidljivo je da je ukupan broj stanovnika smanjen za značajnih 12,75%. Također, primjećuje se jedna zanimljiva sličnost - u sva tri popisa broj žena je veći od broja muškaraca (DZS, 2022).

Tablica 1. Ukupan broj stanovnika (2001,2011,2021)

	muškarci	žene	ukupan broj stanovnika
2001	2.135.900	2.301.560	4.437.460
2011	2.066.335	2.218.554	4.284.889
2021	1.867.955	2.011.026	3.878.981

Izvor: izrada autorice prema podacima DZS-a

Nakon što je Hrvatska postala članicom Europske unije, primjetan je kontinuirani negativni trend u migracijskom saldu. Obratno, prije toga, zadnji put kada smo imali pozitivan migracijski saldo bio je 2008. godine. Od 2009. godine, vidljiv je trend iseljavanja hrvatskih državljana i stranaca iz Hrvatske, a ovaj trend se posebno pojačao nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine. Prije pristupanja Europskoj uniji, većina iseljenika odlazila je u Srbiju i Bosnu i Hercegovinu, dok se nakon ulaska u Europsku uniju veći broj ljudi iseljavao u Njemačku i druge zemlje unije. Razlog ovomu je bila ekonomska motivacija i povratne migracije, dok su državljani Bosne i Hercegovine i Srbije pratili postojeće migracijske tokove. Iako su se tradicionalna odredišta za emigrante iz Hrvatske zadržala kroz desetljeća, uključujući Njemačku, Austriju, Švicarsku, Italiju, Irsku i Švedsku, te zemlje su i dalje najvažnije za

hrvatske emigrante, s čak 70,2% ukupnog broja iseljenih iz Hrvatske samo u te zemlje u 2017. godini (Balija, 2019).

„Migracijski saldo stanovništva (neto migracija) jest razlika broja doseljenih i broja odseljenih danog područja ili države u određenom razdoblju“ (DZS, 2022). Može se okarakterizirati kao ključni pokazatelj koji se koristi u analizi i praćenju migrantskih kretanja te demografskih promjena u društvu. Saldo može biti pozitivan, negativan ili nula, ovisno o tome je li dolazak migranata veći, manji ili jednak odlasku migranata. Pozitivan migracijski saldo znači da određeno područje privlači više migranata nego što ih odlazi. To može biti zbog boljih gospodarskih prilika, političke stabilnosti i bolje kvalitete života u usporedbi s drugim područjima. Također, može potaknuti rast stanovništva, povećanje radne snage i ekonomski razvoj tog područja. S druge strane, negativan migracijski saldo znači da iz određenog područja odlazi više migranata nego što ih dolazi. Razlozi za to mogu biti loše gospodarske prilike, politička nestabilnost, sukobi ili nedostatak zapošljavanja. Za razliku od pozitivnog, može imati negativne posljedice za gospodarstvo, demografsku strukturu i razvoj područja, uključujući smanjenje radne snage, starenje stanovništva i gubitak ljudskih resursa. Najrjeđi oblik migracijskog salda je nula iz razloga što je teško, pa čak i nemoguće, da s jednog područja doseli i iseli jednak broj stanovništva. U 2021. godini, Zagrebačka županija je bilježila najveći pozitivan saldo ukupne migracije stanovništva s razlikom od 1,746 osoba. S druge strane, Brodsko-posavska županija, Vukovarsko-srijemska županija i Osječko-baranjska županija su imale najveći negativan saldo ukupne migracije stanovništva, s -1,268, -1,261 i -1,222 osobe, redom (DZS, 2022).

Tablica 2. Migracijski saldo

godine	Doseljeni iz inozemstva	Odseljeni u inozemstvo	Migracijski saldo	Udio odseljenih u odnosu na Σ broj stanovnika
2012.	8 959	12 877	-3 918	0,30%
2013.	10 378	15 262	-4 884	0,36%
2014.	10 638	20 858	-10 220	0,49%
2015.	11 706	29 651	-17 945	0,71%
2016.	13 985	36 436	-22 451	0,87%
2017.	15 553	47 352	-31 799	1,15%

2018.	26 029	39 515	-13 486	0,97%
2019.	37 726	40 148	-2 422	0,99%
2020.	33 414	34 046	-632,00	0,84%
2021.	35 912	40 424	-4 512	1,04%

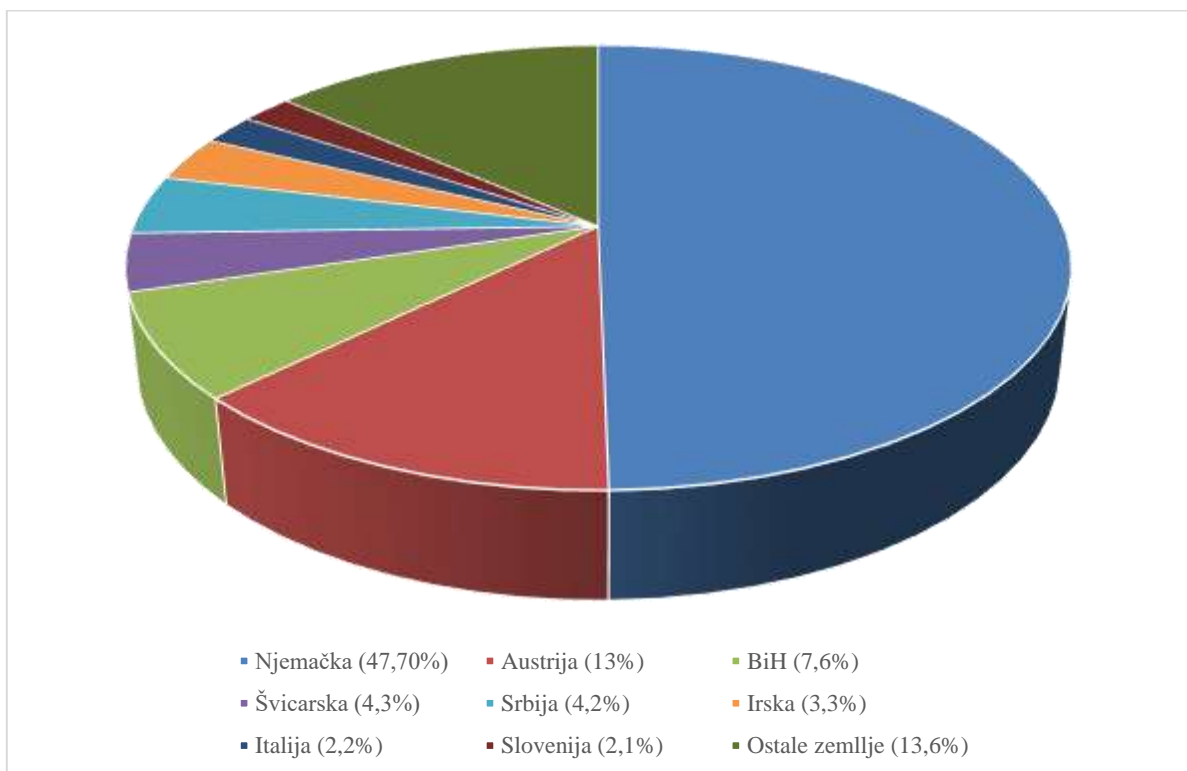
Izvor: izrada autorice prema podacima DZS-a

Navedeni podaci prikazuju statistiku migracijskog salda u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2012. do 2021. godine. Migracijski saldo predstavlja razliku između broja ljudi koji su se doselili iz inozemstva u Hrvatsku i broja ljudi koji su se iselili iz Hrvatske u inozemstvo. U 2012. godini, broj doseljenih iz inozemstva u Hrvatsku iznosio je 8.959 osoba, dok se 12.877 osoba iselilo iz Hrvatske. To rezultira negativnim migracijskim saldom od -3.918 osoba. Slično se može primijetiti u sljedećim godinama. Broj doseljenih iz inozemstva u Hrvatsku postupno raste, ali ostaje manji od broja ljudi koji se iseljavaju iz Hrvatske. To rezultira negativnim migracijskim saldom. Negativni migracijski saldo postaje izraženiji tijekom godina. Iz godine u godinu, broj ljudi koji se iseljavaju iz Hrvatske povećava se brže od broja ljudi koji se doseljavaju, što rezultira sve većim negativnim saldom. 2019. godina bilježi najveći broj doseljenih iz inozemstva u Hrvatsku s 37.726 osoba, ali i najveći broj iseljenika iz Hrvatske s 40.148 osoba. Ipak, negativni migracijski saldo u toj godini je manji u usporedbi s prethodnim godinama, iznoseći -2.422 osobe. U sljedećoj godini, iako se broj doseljenih i iseljenih smanjio u odnosu na prethodnu godinu, negativni migracijski saldo i dalje postoji, ali je manji s -632 osobe. U 2021. godini, broj doseljenih iz inozemstva u Hrvatsku iznosio je 35.912 osoba, dok se 40.424 osoba iselilo iz Hrvatske. To rezultira negativnim migracijskim saldom od -4.512 osoba. Ovi podaci ukazuju na negativan migracijski saldo u Republici Hrvatskoj tijekom navedenog razdoblja, što znači da je broj ljudi koji se iseljavaju iz Hrvatske veći od broja ljudi koji se doseljavaju iz inozemstva. Također, udio odseljenih u odnosu na ukupan broj stanovnika raste tijekom godina, što može ukazivati na postupno povećanje odseljavanja u inozemstvo u odnosu na ukupno stanovništvo Hrvatske. Ovo može imati demografske, gospodarske i socijalne posljedice za zemlju.

Pandemija COVID-19 privremeno je smanjila broj odseljenih, posebno u 2020., no već 2021. godine broj iseljenih ponovno raste, sugerirajući da će se taj trend nastaviti i nakon 2021. godine. Posebno nisku stopu iseljavanja imale su Krapinsko-zagorska, Koprivničko-križevačka i Varaždinska županija, no treba uzeti u obzir da mnogi stanovnici iz tih županija rade u inozemstvu, ali se često vraćaju, pa ne odjavljuju prebivalište u Hrvatskoj. Osim toga, ove

županije su uspješne u jačanju malog i srednjeg poduzetništva, što sprečava gubitak radnih mjesta. Usto, i Splitsko-dalmatinska županija ima relativno nisku stopu iseljavanja zbog naglaska na turizmu, dok su istočno hrvatske županije poput Vukovarsko-srijemske, Požeško-slavonske i Sisačko-moslavačke suočene s intenzivnim iseljavanjem zbog različitih razloga, uključujući ekonomske i društvene izazove (Pokos i dr, 2022).

Prema najnovijim podacima iz 2021. godine, kada je proveden zadnji popis stanovništva, možemo analizirati postotne vrijednosti iseljenog stanovništva iz Republike Hrvatske prema odabranim zemljama. Na temelju grafikona, primjećuje se da je najveći udio hrvatskih državljana odseljen u Njemačku, što nije iznenađujuće. Glavni motiv za odlazak je pronalazak bolje poslovne prilike u toj zemlji. Austrija je drugo najpopularnije odredište, dok zemlje poput Švicarske, Irske, Slovenije i drugih imaju sličan udio odlazaka hrvatskog stanovništva u njih. Ovi podaci pružaju uvid u trendove iseljavanja iz Hrvatske prema određenim zemljama.

Grafikon 1. Stanovništvo Hrvatske odseljeno u inozemstvo u 2021. godini

Izvor: izrada autorice prema podacima DZS-a

Analizom podataka Državnog zavoda za statistiku može se primijetiti da je u razdoblju od 2011. do 2021. godine općenito zabilježen pad broja stanovnika u Republici Hrvatskoj. Godine 2011. je zabilježeno najviše stanovnika s brojkom od 4.284.889, dok je 2021. godine taj broj iznosio 3.878.981 stanovnika. Postoje različiti faktori koji su doprinijeli ovom padu broja stanovnika. Neki od tih faktora uključuju negativan prirodni prirast, tj. manji broj rođenih u odnosu na broj umrlih, što je rezultiralo smanjenjem populacije. Također, značajan utjecaj ima iseljavanje stanovništva, pri čemu mnogi ljudi napuštaju Hrvatsku u potrazi za boljim životnim uvjetima i većim mogućnostima zapošljavanja u drugim zemljama. Ovi faktori, zajedno s drugim demografskim promjenama poput promjena u obiteljskim strukturama i migracijama iz ruralnih u urbanija područja, rezultiraju općim trendom pada broja stanovnika u Republici Hrvatskoj tijekom promatranog razdoblja (DZS, 2022).

Tablica 3. Odseljeno/doseljeno stanovništvo RH (2011-2021)

Godine/ ukupan br. stanovnika RH	Odseljeno iz RH/ doseljeno u RH	Austrija	Irska	Njemačka	Švicarska
2011 (4 284 889)	odseljeno	480	14	1061	153
	doseljeno	144	4	679	134
	migracijski saldo	<u>-336</u>	<u>-10</u>	<u>-382</u>	<u>-19</u>
2012 (4 267 558)	odseljeno	537	4	1883	292
	doseljeno	208	6	620	126
	migracijski saldo	<u>-329</u>	<u>2</u>	<u>-1263</u>	<u>-166</u>
2013 (4 255 689)	odseljeno	770	35	2193	619
	doseljeno	208	13	913	173
	migracijski saldo	<u>-562</u>	<u>-22</u>	<u>-1280</u>	<u>-446</u>
2014 (4 238 389)	odseljeno	2000	131	7961	831
	doseljeno	255	5	1095	196
	migracijski saldo	<u>-1745</u>	<u>-126</u>	<u>-6866</u>	<u>-635</u>
2015 (4 203 604)	odseljeno	3234	265	12352	1582
	doseljeno	439	28	1770	278
	migracijski saldo	<u>-2795</u>	<u>-237</u>	<u>-10582</u>	<u>-1304</u>
2016 (4 174 349)	odseljeno	2164	1917	20432	697
	doseljeno	533	43	2582	342

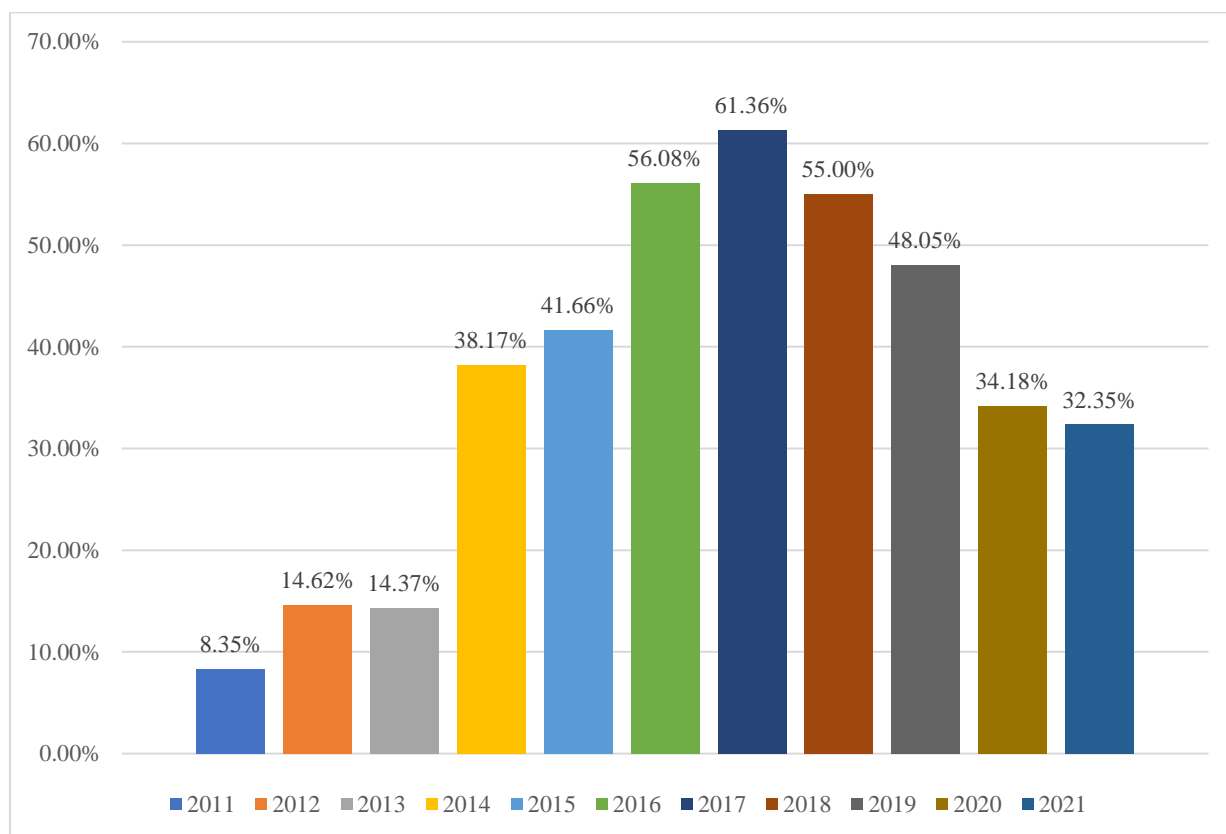
	migracijski saldo	<u>-1631</u>	<u>-1874</u>	<u>-17850</u>	<u>-355</u>
2017 (4 124 531)	odseljeno	2706	2676	29053	702
	doseljeno	545	124	2973	423
	migracijski saldo	<u>-2161</u>	<u>-2552</u>	<u>-26080</u>	<u>-279</u>
2018 (4 087 843)	odseljeno	2607	2051	21732	873
	doseljeno	501	209	3232	399
	migracijski saldo	<u>-2106</u>	<u>-1842</u>	<u>-18500</u>	<u>-474</u>
2019 (4 065 253)	odseljeno	2916	1343	19290	1014
	doseljeno	675	298	3993	421
	migracijski saldo	<u>-2241</u>	<u>-1045</u>	<u>-15297</u>	<u>-593</u>
2020 (4 047 680)	odseljeno	2346	639	11636	791
	doseljeno	605	347	3840	347
	migracijski saldo	<u>-1741</u>	<u>-292</u>	<u>-7796</u>	<u>-444</u>
2021 (3 878 981)	odseljeno	3425	866	13077	1125
	doseljeno	928	437	5371	478
	migracijski saldo	<u>-2497</u>	<u>-429</u>	<u>-7706</u>	<u>-647</u>

Izvor: izrada autorice prema podacima DZS-a

Važno je napomenuti da su razlozi migracija složeni i razlikuju se od osobe do osobe. Ekonomski, obiteljski, socijalni i osobni čimbenici mogu igrati ulogu u odluci o iseljavanju ili doseljavanju između Hrvatske i izabranih zemalja. Prilikom analize migracijskog salda, razmatraju se četiri najatraktivnije zemlje, od kojih su tri članice Europske unije, dok četvrta zemlja, Švicarska, se ističe dugom tradicijom neutralnosti i međunarodne suradnje. Analizirajući promatrane podatke, može se primijetiti da tijekom desetogodišnjeg razdoblja najveći broj stanovnika iseljava u Njemačku. Općenito, promatranjem svake pojedine zemlje, primjećuje se da je migracijski saldo značajno manji u 2011. godini u usporedbi s rezultatima zadnjeg popisa stanovništva 2021. godine. Na primjer, 2012. godine migracijski saldo Irske bio je pozitivan, dok je u svim ostalim godinama bio negativan. Analizom podataka iz tablice jasno se vidi da je 2017. godina ključna za iseljavanje stanovnika u Njemačku i Irsku, dok su za Austriju i Švicarsku, 2021. i 2015. godina, redom. Najvjerojatniji razlozi iseljavanja su bolje ekonomske mogućnosti, traženje posla s većom plaćom, bolji uvjete rada, profesionalne prilike, pristup boljim obrazovnim ili zdravstvenim sustavima, veće mogućnosti za napredovanje ili osobne razloge poput spajanja obitelji ili potrage za boljim životnim uvjetima. Unatoč tome,

situacija nije tako pesimistična. Primjećuje se da je 2021. godine zabilježen najveći broj doseljenog stanovništva u Republiku Hrvatsku. Posebno je zanimljivo primijetiti da se najviše stanovnika vraća iz Njemačke, što je razumljivo s obzirom na to da je tamo iselilo najviše stanovnika, dok se najmanji broj stanovnika vraća iz Irske. Najčešći razlozi povratka u matičnu zemlju su povezivanje s obitelji i prijateljima, želju za mirnijim životom ili povoljnijim životnim uvjetima, ulaganje u nekretnine, poduzetništvo ili druga poslovna ulaganja u Hrvatskoj.

S obzirom da je Njemačka najatraktivnija zemlja za iseljavanje stanovnika Republike Hrvatske, slijedi graf u kojem će se tijekom godina prikazati koliki udio stanovništva iseljava u Njemačku u odnosu na ukupno iseljeno stanovništvo RH.

Grafikon 2. Udio stanovnika iseljenih u Njemačku u odnosu na ukupno iseljeno stanovništvo RH (razdoblje 2011-2021)

Izvor: izrada autorice prema podacima DZS-a različitih godina

Moguće je zaključiti kako mehaničko kretanje stanovništva u Republici Hrvatskoj predstavlja složen demografski izazov, s naglaskom na smanjenje nataliteta, starenje stanovništva i migraciju. Ovi trendovi mogu imati ozbiljne socioekonomske posljedice u budućnosti, uključujući potencijalne probleme s održavanjem mirovinskog sustava i radne snage. Kako bi se nosila s ovim izazovima, Hrvatska bi trebala razmotriti razne politike koje potiču natalitet, podržavaju obitelji i stvaraju bolje uvjete za rad i život. Također je važno razmisliti o tome kako privući i zadržati mlade talente te kako bolje iskoristiti resurse u različitim regijama zemlje kako bi se osigurao ravnomjerniji razvoj. U konačnici, mehaničko kretanje stanovništva u RH zahtijeva sveobuhvatno razumijevanje i dugoročno planiranje kako bi se osigurala održiva budućnost za stanovništvo zemlje.

3.1 Povijesne migracije i demografske promjene u Hrvatskoj

Važno je napomenuti da se migracije javljaju već stoljećima i da su oblikovale povijest čovječanstva. Ljudi su se oduvijek kretali tražeći bolji život ili bježeći od nevolja. Hrvatska je tijekom svoje povijesti bila domaćin raznim migracijama koje su oblikovale demografsku, kulturnu i društvenu sliku zemlje. Tijekom razdoblja Rimskog Carstva, dolazak Rimljana doveo je do naseljavanja i romanizacije dijela današnje Hrvatske. Uz Rimljane, na ove su se prostore doselili i Iliri, predromansko stanovništvo koje je već obitavalo na tom području. Slavske migracije predstavljaju jedan od najvažnijih migracijskih valova koji su zahvatili prostor današnje Hrvatske. U 6. i 7. stoljeću, Slaveni su se srednjoj Europi širili prema jugoistoku, naseljavajući područja koja su prethodno obitavala ilirska plemena i ostali narodi. Dolazak Slavena na ove prostore imao je dubok utjecaj na formiranje etničkog identiteta Hrvata i oblikovanje srednjovjekovne Hrvatske države. Slaveni su se miješali s lokalnim stanovništvom, uključujući ilirske i ostale autohtone skupine, te su se postepeno integrirali u društvo i kulturu tog vremena. Proces formiranja hrvatskog etničkog identiteta bio je kompleksan. Slaveni su donijeli svoj jezik, običaje, religiju i organizacijske strukture, koji su se postupno stopili s prethodnim elementima lokalne kulture. Kroz vjerske i političke veze, Hrvati su uspostavili bliske odnose s Rimskom crkvom. U kasnijim stoljećima, kako ističe Bilogrivić (2018), migracije su oblikovale demografsku sliku zemlje kroz dolazak doseljenika iz drugih dijelova Europe, kao što su Nijemci, Mađari i Česi (Bilogrivić, 2018).

Drugi svjetski rat ostavio je dubok trag na migracijskom planu, s obzirom na ogromne ljudske gubitke, materijalna razaranja i društvene promjene koje su se dogodile tijekom tog razdoblja. Migracije su bile jedan od ključnih fenomena koji su obilježili poratno razdoblje, obuhvaćajući i prisilne i dobrovoljne pokrete stanovništva. Nakon završetka rata, uslijedile su masovne migracije stanovništva, kako iz inozemstva u Jugoslaviju i Hrvatsku, tako i obrnuto. Mnogi su izbjeglički i raseljenički valovi bili rezultat poslijeratnih političkih sukoba, promjena granica i potrebe za sigurnošću. Ljudi su se iz različitih razloga odlučili napustiti svoje domove, tražeći zaštitu, povratak na svoje prethodne teritorije ili bolje životne uvjete. Osim vanjskih migracija, unutarnje migracije unutar Jugoslavije također su bile značajne. Jugoslavija je bila federativna država s različitim narodnim državama odnosno republikama, a nakon rata su se dogodile promjene u teritorijalnoj strukturi. To je rezultiralo unutarnjim migracijama stanovništva unutar granica nove Jugoslavije, uključujući i migracije koje su bile povezane s ponovnim uspostavljanjem granica, raspadom određenih političkih jedinica ili traženjem boljih uvjeta života. Važno je napomenuti da su poratne migracije kompleksne i raznovrsne. One su obuhvaćale povratak izbjeglica i raseljenih osoba na svoje prethodne domove, ali i migracije iz drugih zemalja koje su se odvijale iz različitih razloga, poput ekonomskih prilika, političkih promjena ili traženja sigurnosti. Ove migracije su imale dugoročne posljedice na društvo i oblikovanje suvremenog identiteta Hrvatske (Karaš Obradov, 2016).

Hrvatska se suočava s povijesnim emigracijskim izazovima koji imaju dubok utjecaj na državu. Sedam stradalničkih i emigracijskih valova smanjilo je domicilnu populaciju Hrvatske na 2.754.000 osoba. Ovi valovi temelje se na procjenama temeljenim na popisima stanovništva, prirodnom kretanju i povijesnim dokumentima, a predstavljaju izazov koji Hrvatska mora prevladati. Emigracija i imigracija u Hrvatskoj postaju ključni čimbenici demografskog nesklada, posebno nakon ulaska u EU 2013. i migrantske krize 2015. godine, a taj trend traje od početka 20. stoljeća. Najveće iseljavanje iz Hrvatske dogodilo se nakon popisa stanovništva 2001. godine i ulaska zemlje u Europsku uniju, unatoč prethodnim ratnim i poratnim razlozima (Šterc, 2023).

Etnodemografski razvoj Hrvatske u razdoblju 1991. i 2001. godine bio je oblikovan ratom i posljednjim dominantnim "vanjskim" faktorima kao što je srbijanska agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. Osim toga, nepovoljne političko-nacionalne prilike u SR Jugoslaviji (današnja Srbija i Crna Gora) također su imale utjecaja na razvoj stanovništva Hrvatske. To je rezultiralo prisilnim migracijama kao što su prognanstvo, izbjeglištvo, raseljeničtvo i

iseljениštvo, s pojačanim iseljavanjem Hrvata iz te zemlje i njihovim doseljavanjem u Hrvatsku. Prisilne migracije u Hrvatskoj započele su 1991. godine napadima srpskih paravojskih postrojbi i srbijanskih dobrovoljaca na naselja diljem zemlje. Gotovo polovica hrvatskog teritorija, s preko milijun stanovnika, bila je pogođena ratnim aktivnostima. Tijekom rata, stanovništvo unutar Hrvatske suočilo se s intenzivnim unutarnjim migracijama. Mnogi su ljudi bili prisiljeni napustiti svoje domove zbog izravnih borbenih operacija, ratnih razaranja, etničkog nasilja ili prijetnje životom. Ljudi iz pograničnih područja i regija poput Slavonije, Korduna, Banovine, zapadne i istočne Slavonije te dijelova Dalmacije bili su posebno pogođeni. Drugi oblik migracija odnosi se na prihvaćanje izbjeglica, tijekom rata, iz susjednih zemalja posebno iz Bosne i Hercegovine. Mnogi Hrvati iz Bosne i Hercegovine izbjegli su zbog rata i etničkog čišćenja koje su provodile suprotstavljene strane. Također su se pojavile izbjeglice iz drugih dijelova bivše Jugoslavije, kao što su Srbi koji su napustili Hrvatsku. Nakon završetka rata, proces povratka izbjeglica i raseljenih osoba započeo je 1995. godine. Međutim, povratak je bio složen zbog razaranja, miniranja i problema s obnovom infrastrukture. Mnogi su se ljudi vratili u svoje domove, dok su neki odlučili ostati u mjestima gdje su bili privremeno smješteni tijekom rata (Živić, 2004).

Migracije su imale važnu ulogu u povijesti istočne Hrvatske, a posebno nakon promjena u društvu i gospodarstvu. Tijekom posljednjih desetljeća 20. stoljeća, ovo područje postalo je izrazito emigracijsko i depopulacijsko, zbog faktora kao što su ratne okolnosti 1990-ih, loša tranzicija iz socijalizma u kapitalizam, i nedostatak radnih mjesta uz porast nezaposlenosti, osobito među mladima. Iako postoje izazovi u prikupljanju pouzdanih podataka o migraciji, procjene pokazuju smanjenje stanovništva u istočnoj Hrvatskoj tijekom 2001. - 2011., što ukazuje na ozbiljan demografski problem na tom području. Tijekom promatranog razdoblja, 114.753 osobe napustile su istočno hrvatske županije, od kojih je 71,4% unutarnjih migranata, a 28,6% vanjskih migranata. Treba napomenuti da se među unutarnjim migrantima nalaze i oni koji su se preselili unutar istočno hrvatskih županija, pa je stvaran broj osoba koje su napustile ovo područje nešto manji (Živić, 2016).

Sumiranjem podataka, ističe se važnost razumijevanja povijesnog konteksta migracija jer su one rezultat šireg geopolitičkog i društvenog okruženja. To omogućuje njihovo bolje sagledavanje uzroka i posljedica te načina kako su oblikovale Hrvatsku kao naciju. Primjerice, dolazak Rimljana i Slavena unio je elemente nove kulture, jezika i običaja, ali je također potaknuo procese kulturnog miješanja i prilagodbe. Također, potrebno je naglasiti kako su

migracije imale dubok utjecaj na formiranje etničkog identiteta Hrvata. Slaveni su donijeli svoj jezik i običaje, no njihova interakcija s lokalnim stanovništvom stvorila je jedinstvenu hrvatsku kulturu. Ovaj proces je složen i multidimenzionalan, obuhvaćajući i vjerske i političke promjene.

3.2 Vrste migracija

Nakon proučavanja brojnih autora, moguća je jednostavna kategorizacija migracija na unutarnje i međunarodne (vanjske) migracije.

„Unutarnje su migracije bitna kategorija za analizu društveno-ekonomskog stanja. Vidljivo je da se stanovništvo seli iz županija u kojima je još uvijek nedovoljno razvijena privreda u veće gradove koji su razvijeniji i pružaju više mogućnosti za život. To je pokazatelj da se kod nas ne ulaže ravnomjerno u razvitak cijele zemlje. Hrvatska je privreda specifična i zbog dobrog razvijenog obalnog turizma, tako da možemo govoriti i o unutarnjoj migraciji koja se posebice odnosi na sezonski rad na moru“ (Lamza-Maronić, 2012:266-267).

Tijekom među popisnog razdoblja od 1991. do 2001., unutarnje migracije u Hrvatskoj su uglavnom bile rezultat prisilnih okolnosti uzrokovanih ratom. Prognanici, većinom hrvatski stanovnici iz ruralnih područja poput Dalmatinske zagore, Like, Banovine, Korduna, zapadne i istočne Slavonije te Srijema, preseljavali su se u manje gradove kao što su Knin, Drniš, Benkovac, Beli Manastir, Petrinja, Slunj, Glina itd. Ta područja već su prije rata imala demografske probleme poput smanjenja broja stanovnika, starenja populacije, odlaska mladih i nedostatka radne snage. Izbor odredišta prognanika bio je povezan s njihovim uvjerenjem u skori povratak i završetak rata, kao i s njihovom jakom ruralnom vezom i identitetom koji je, posebno kod starijeg stanovništva, otežavao napuštanje zemlje. Dio prognaničke migracije uključivao je i stanovnike srpske nacionalnosti koji su napuštali svoja naselja i privremeno se selili u tzv. Krajinu. Može se zaključiti da je prognanstvo u kojem je većinski sudjelovalo hrvatsko stanovništvo predstavljalo selo-grad migraciju, dok je srpsko stanovništvo uglavnom sudjelovalo u migracijama grad-selo. Osim prisilnih migracija poput prognanstva, dobrovoljne unutarnje migracije su bile vrlo rijetke u posljednjih pedeset godina. To se može pripisati restrukturiranju hrvatskog gospodarstva, ekonomskoj krizi i visokoj nezaposlenosti. Ruralna radna snaga koja je dostupna u Hrvatskoj nije bila u potrazi. Osim selo-grad ili manje naselje-

regionalni centar preseljenja, sezonska migracija i cirkulacija radne snage gotovo su nestale (Lajić 2002).

Unutarnje migracije mogu se podijeliti na različite vrste ovisno o udaljenosti i smjeru kretanja. To uključuje selo-selo, grad-grad, grad-selo i selo-grad migracije. Proces unutarnjih migracija, posebno migracija iz sela u grad, postao je sve popularniji u 19. stoljeću paralelno s razvojem kapitalizma u zemljama poput Engleske, Francuske, Njemačke i drugih klasičnih kapitalističkih zemalja. Socijalno-psihološki faktor ima značajan utjecaj na migraciju iz sela u grad, koja se može objasniti atraktivnošću gradskog života i brojnim prednostima koje on nudi u usporedbi s ruralnim životom. Neki od tih prednosti uključuju veće mogućnosti obrazovanja, bolje plaće, veću zapošljivost, kulturni razvoj djece, poboljšanu zdravstvenu skrb itd. "Opći smjer definitivnih unutarnjih migracija, osobito onih selo-grad jest kretanje iz slabije razvijenih krajeva prema gospodarskim razvijenim krajevima, posebno prema velikim gradovima" (Wertheimer-Baletić, 1999:316).

U 2021. godini, ukupno 71,864 osobe promijenile su mjesto stanovanja unutar Republike Hrvatske. Najveći udio preseljenog stanovništva bio je u dobi od 20 do 39 godina (45.9%). Najviše stanovnika (40.5%) selilo se između županija, 38.5% između gradova/općina unutar iste županije, dok se 21.0% selilo između naselja unutar istog grada/općine. Najveći broj migracija stanovništva između gradova/općina unutar iste županije zabilježen je u Splitsko-dalmatinskoj županiji i Primorsko-goranskoj županiji. Što se tiče međuzupanijskih migracija stanovništva, Grad Zagreb i Zagrebačka županija imali su najveću migraciju. Na razini Republike Hrvatske sedam županija imalo je pozitivan migracijski saldo tj. više doseljenih nego odseljenih osoba, a najviši migracijski saldo zabilježen je u Zagrebačkoj županiji (1,904 osobe). S druge strane, trinaest županija i Grad Zagreb imali su negativan saldo migracije među županijama, pri čemu su Brodsko-posavska županija (-447 osoba) i Vukovarsko-srijemska županija (-395 osoba) imale najveći negativan saldo (DZS, 2022).

Tablica 4. Unutarnje migracije RH u 2021. godini

Županije	Ukupan broj stanovništva	Dospeljeno stanovništvo		Odseljeno stanovništvo	
		Iz drugoga grada/općine iste županije	Iz druge županije	U drugi grad/općinu iste županije	U drugu županiju
Grad Zagreb	767131,00	-	8077,00	-	8222,00

Zagrebačka županija	299985,00	1146,00	4771,00	1446,00	2867,00
Krapinsko-zagorska	120702,00	958,00	915,00	958,00	669,00
Sisačko-moslavačka	139603,00	816,00	886,00	816,00	1262,00
Karlovačka	112195,00	671,00	798,00	671,00	636,00
Varaždinska	159487,00	1352,00	717,00	1352,00	730,00
Koprivničko-križevačka	101221,00	759,00	550,00	759,00	695,00
Bjelovarsko-bilogorska	101879,00	759,00	550,00	759,00	605,00
Primorsko-goranska	265419,00	3850,00	1685,00	3850,00	1665,00
Ličko-senjska	42095,00	159,00	456,00	171,00	417,00
Virovitičko-podravska	71021,00	429,00	419,00	417,00	612,00
Požeško-slavonska	64084,00	493,00	413,00	493,00	632,00
Brodsko-posavska	130267,00	1069,00	622,00	1069,00	1069,00
Zadarska	159766,00	1482,00	1376,00	1482,00	1113,00
Osječko-baranjska	258026,00	2265,00	1313,00	2265,00	1560,00
Šibensko-kninska	96381,00	567,00	837,00	567,00	855,00
Vukovarsko-srijemska	143113,00	1276,00	754,00	1276,00	1149,00
Splitsko-dalmatinska	423407,00	4838,00	1597,00	4838,00	1843,00
Dubrovačko-neretvanska	115564	838	570	838	831
Međimurje	105250	1285	380	1285	465

Izvor: izrada autorice prema podacima DZS

Lajić (2002) vanjsku migraciju dijeli na 3 tipa ovisno o migracijskoj distanci: vanjske migracije unutar bivšega jugoslavenskog prostora, europske vanjske migracije i iseljništvo. Važno je napomenuti da su prisutna oba smjera migracije: imigracija i emigracija. Kada se razmatra ova podjela, znanstveno je preciznije uzeti u obzir tri skupine s obzirom na kriterije dobrovoljnosti, vremenskog trajanja, motiva i trajnosti. Definiranje migracija tijekom oružanih sukoba predstavlja izazov. Granica između dobrovoljnosti i prisilnosti, kao i između privremenosti i trajnosti, teško se određuje. U ranim fazama krize, populacija koja migrira zbog rata često se nazivala izbjeglicama, što implicira migraciju uzrokovanu ratnim okolnostima.

"Vanjske migracije ukupnog stanovništva i radne snage mogu biti uvjetovane istovjetnim čimbenicima (kao što su na primjer gospodarski čimbenici) ali također i različitim. Međutim, kod vanjskih migracija ukupnog stanovništva presudnu ulogu mogu imati ne samo gospodarski čimbenici već i politički čimbenici (migracija zbog političkih razloga, zbog rasne, etničke, vjerske ili slične diskriminacije)" (Wertheimer-Baletić, 1999:320).

Migracije su obično usmjerene prema bogatijim i razvijenijim područjima. Zemlje iz kojih dolaze migranti obično su siromašne, nedovoljno razvijene i često imaju visoki prirodni prirast. Potrebno je biti svjestan da demografski faktori sve manje utječu na emigraciju stanovništva, dok gospodarsko i socijalno stanje u društvu koje je pogođeno migracijom sve više postaje ključni faktor. Visoka stopa nezaposlenosti koja pogađa mlade i visokoobrazovane ljude glavni je razlog migriranja izvan Hrvatske. S druge strane, napredna gospodarstva u zapadnoeuropskim zemljama zahtijevaju mlade i visokoobrazovane ljude kako bi ostala konkurentna na globalnoj razini. Pored gospodarskih čimbenika, društveno-kulturne varijable sve više utječu na prostornu pokretljivost stanovništva. Faktori kao što su socijalne promjene, kulturna raznolikost, obrazovanje, dostupnost usluga i infrastrukture također igraju značajnu ulogu u oblikovanju migracijskih uzoraka i odluka ljudi o promjeni mjesta stanovanja. Republika Hrvatska je riješila probleme vezane uz migraciju radnika u zemlje Zapadne Europe potpisivanjem bilateralnih ugovora. Emigracija radnika i njihovih obitelji izazvala je različite probleme, poput društvenih, gospodarskih, sigurnosnih, demografskih, statusno-zakonodavnih i političkih. Rješavanjem ovih problema uspostavljeni su temelji za razvoj bilateralnih odnosa između Republike Hrvatske i zemalja Zapadne Europe. Ostvarena suradnja obuhvaća niz ugovora i konvencija (Radoš, 2004).

Međunarodne organizacije, poput UN-a, Europske unije i Međunarodne organizacije za migracije, također se bave pitanjima imigracija i emigracija, promičući suradnju između država, pružajući pomoć migrantima i razvijajući politike i smjernice za upravljanje migracijskim procesima. Najjednostavnije, emigracija predstavlja iseljavanje stanovništva iz matične zemlje u drugu zemlju radi trajnog ili privremenog preseljenja. Osobe koje napuštaju svoju zemlju nazivaju se emigrantima. Dok s druge strane, imigracija je suprotno, useljavanje stanovništva u promatranu zemlju, a osobe koje se dosele nazivaju se imigrantima. Potrebno je razlikovati legalnu od ilegalne imigracije. Ilegalna imigracija odnosi se na nezakonito kretanje stanovništva iz trećih zemalja u zemlje članice Europske unije, a da pri tome ne ispunjavaju zakonske regulative. S druge strane, legalna imigracija odnosi se na zakonski propisan ulazak osoba u zemlju. To znači da osoba koja ulazi u zemlju zadovoljava uvjete koje ta zemlja nalaže. Postupak legalne imigracije razlikuje se od zemlje do zemlje i može uključivati različite vrste viza, dozvola za rad ili boravišne dozvole. Država koja prima imigrante ima pravo postaviti kriterije, kao što su obrazovni zahtjevi, vještine, financijska sredstva ili veze s osobama u toj zemlji (Europski parlament, 2023).

Unutarnje i vanjske migracije su procesi kretanja ljudi iz jednog mjesta u drugo, ali se razlikuju po tome gdje se ta kretanja odvijaju. Shodno time, i jedne i druge migracije imaju značajne društvene, ekonomske i političke posljedice. Unutarnje migracije mogu dovesti do promjena u demografskoj strukturi regija i gradova te zahtijevati prilagodbe infrastrukture i resursa. Vanjske migracije mogu utjecati na državne granice, ekonomije i kulturne razmjene između zemalja. Oba tipa migracija također podložna su zakonodavstvu i političkim mjerama u cilju regulacije i kontrole kretanja ljudi.

4. Je li i u kojoj mjeri harmonizirana politika EU?

Europska unija je 2005. godine objavila angažman za usklađivanje politika u interesu razvoja, što zahtijeva usmjeravanje razvojnih ciljeva u sve politike koje utječu na zemlje u razvoju. Ta politika obuhvaća pet područja: 1. trgovinu i financije, 2. rješavanje klimatskih promjena, 3. sigurnost opskrbe hranom u svijetu, 4. migracije s pozitivnim učinkom na razvoj i 5. učvršćivanje veza i jačanje sinergija između sigurnosti i razvoja u kontekstu globalnog plana za izgradnju mira u svijetu. Europska komisija prati napredak Unije u usklađivanju politika u interesu razvoja putem izvješća, koja su se prije objavljivala svake dvije godine, a sada rjeđe. Posljednje izvješće objavljeno je u siječnju 2019. Odbor za razvoj Europskog parlamenta imenuje stalnog izvjestitelja za usklađenost politika u interesu razvoja od 2010. godine. U ožujku 2023., Parlament je donio rezoluciju o usklađenosti politika u interesu razvoja, pozivajući Komisiju, Europsku službu za vanjsko djelovanje i države članice na veće napore u tom cilju. Naglašavajući važnost usklađenosti politika u interesu razvoja kao ključnog dijela vanjskih odnosa EU-a, Parlament je zatražio od Komisije da objasni primjenu te politike u kontekstu ciljeva održivog razvoja (Europski parlament, 2023).

Šegan (2017) harmonizaciju definira kao „proces usklađivanja pravnih sustava jedne države s pravom druge države“, također navodi da „iz harmonizacije proizlaze razni drugi procesi koji su temelj integracije prava iz jednog sustava u drugi“. Cilj harmonizacije je olakšati slobodan protok roba, usluga, ljudi i kapitala unutar jedinstvenog tržišta EU-a te osigurati jednakost uvjeta poslovanja i života unutar Unije. Harmonizacija prava obuhvaća tri osnovne vrste pravila: materijalna, kolizijska i procesna. U kontekstu Republike Hrvatske, posebno je značajna harmonizacija prava unutar Europske unije. Republika Hrvatska postala je članicom EU-a 2013. godine, što je dovelo do potrebe da se njezino zakonodavstvo i pravila usklade s pravnom stečevinom EU-a. Ovaj proces harmonizacije ima za cilj postizanje potpune kompatibilnosti pravnih sustava između Hrvatske i ostalih država članica. Harmonizacija prava unutar EU-a ima ključnu ulogu u stvaranju jedinstvenog tržišta bez unutarnjih granica. Time se osigurava slobodan protok roba, usluga, osoba i kapitala, čime se potiče gospodarski rast i konkurencija na razini EU-a. Uklanjanjem prepreka za trgovinu i kretanje unutar Unije, stvaraju se jednaki uvjeti za tržišno natjecanje svih država članica. Uvođenjem standardiziranih pravila koja su u skladu s EU normama, olakšava se poslovanje tvrtkama i pojedincima te se potiče ulaganje i ekonomski razvoj (Šegan, 2017).

4.1 Zašto politika EU nije harmonizirana?

Kada razmatramo pitanje harmonizacije politike unutar Europske unije, susrećemo se s mnogim izazovima u usklađivanju različitih političkih sustava. Razlozi neusklađenosti politika su višestruki i složeni, uključujući povijesno-ekonomske korijene svake države članice, ali i pravne regulative vezane uz migracije.

4.1.1 Povijesni razlozi

Harmonizacija politike u okviru Europske unije zahtijeva postizanje konsenzusa među 27 država članica koje imaju bogatu i raznovrsnu povijest. Svaka zemlja članica razvila je vlastite političke, ekonomske i kulturne tradicije tijekom dugog vremenskog razdoblja, što stvara specifične identitete i nacionalne interese. Ovo kulturno i povijesno bogatstvo često rezultira različitim stajalištima prema određenim politikama unutar EU-a. Potreba za poštivanjem raznolikih povijesnih konteksta, kako bi se sačuvala suverenost i identitet svake države članice, može predstavljati prepreku u postizanju potpune harmonizacije. Povijesno, postoje dvije osnovne skupine ekonomskih teorija integracije - liberalizam i institucionalizam. Liberalizam se fokusira na primjenu tržišnih mehanizama za osiguravanje slobodnog kretanja roba, usluga i radne snage kako bi se eliminirale prepreke. Nasuprot tome, institucionalizam naglašava potrebu za nadnacionalnim institucijama koje će organizirati integraciju između država. Do početka ovog stoljeća problem s novim državama pristupnicama uglavnom je bio povezan s prilagodbom standardima Unije putem pripremnih aktivnosti, no nakon pada komunizma, kada su tek demokratizirane zemlje središnje i istočne Europe počele aplicirati za članstvo, pojavio se izazov modernizacije institucija EU-a (Perica, 2006).

Europska unija (u nastavku: EU) je složena zajednica država koje imaju različite kulturne i političke povijesti te različite političke sustave. Unatoč tim razlikama, EU se temelji na zajedničkim pravilima i vrijednostima koje su ključne za održavanje stabilnosti i suradnje unutar Unije. Proces usklađivanja zakonodavstva država članica s europskim pravom igra ključnu ulogu u očuvanju tog zajedničkog okvira. To je obavezno za članstvo u EU, ali donosi i niz prednosti. Jedna od tih prednosti je slobodno kretanje ljudi, roba i usluga unutar EU-a, što olakšava trgovinu i putovanja. Također, članice imaju priliku sudjelovati u donošenju odluka i oblikovanju politike EU-a, što im omogućava da zajedno rješavaju izazove i ostvaruju

zajedničke ciljeve. Potrebno je istaknuti da harmonizacija zakonodavstva ne obuhvaća sva područja, ali se brine da se očuvaju temeljni principi i ciljevi EU-a. Očuvanje ovog zajedničkog pravnog okvira ključno je za osiguranje boljeg života građana i uspješno funkcioniranje jedinstvenog tržišta unutar EU-a, što je jedan od glavnih ciljeva Unije (Totić, 2016).

Važno je napomenuti da postizanje potpune harmonizacije politike među različitim državama članicama EU predstavlja izazov zbog različitih političkih, ekonomskih, kulturnih i povijesnih razlika među tim zemljama. Harmonizacija politike u EU često zahtijeva kompromise i dugotrajne pregovore kako bi se postigao zajednički pristup pitanjima koja se tiču svih članica.

Proširenje EU donosi institucionalne izazove, posebno u vezi s povećanjem broja službenih jezika u Europskom vijeću i Europskom parlamentu te nadzorom nad implementacijom prava EU u novim članicama od strane Europske komisije. Ovi izazovi zahtijevaju prilagodbu i rješenja kako bi se održala učinkovitost i komunikacija unutar institucija (Perica, 2006).

4.1.2. Migracijski razlozi- kretanje radnika

Gary Freeman (1992) „migracijsku politiku sa stajališta imigracijske zemlje definirao je kao stanje napora na reguliranju i kontroli ulaska na nacionalni teritorij, i utvrđivanja uvjeta za prebivanje osoba koje teže trajnom naseljavanju, privremenom radu ili političkom azilu“. Politike kontrole u zapadnoeuropskim zemljama su uglavnom reaktivne i kratkoročno orijentirane. Rekrutiranje strane radne snage temeljilo se na potražnji na tržištu rada i očekivanju privremenog boravka migranata, no nakon naftne krize 1973., mnoge zemlje su nastojale zaustaviti daljnji priljev stranih radnika zbog socijalnih, kulturnih i političkih implikacija.

Europska unija aktivno razvija dokumente i politike za suočavanje s migrantskim izazovima u Europi. Posebno se ističe potreba za političkim rješenjem krize u Siriji i susjednim zemljama, umjesto samo financijske pomoći. Naglašava važnost u ostvarivanju trajnog rješenja i povećava podršku za humanitarnu pomoć. Tijekom migrantske krize, EU je pokušala rasporediti izbjeglice po članicama, no mnoge zemlje su odbile sudjelovati. Europska komisija razmatra reformu sustava azila, ali naišla je na otpor mnogih članica. Kvote su teško provedive, jer migranti često žele odabrati odredište, poput Njemačke ili Švedske, umjesto premještaja u manje atraktivne zemlje. Razlog tome su povoljniji životni uvjeti koji uključuju mogućnost zapošljavanja u dobro plaćenim poslovima (Mikac i dr., 2016).

Problemi vanjske migracije i nezaposlenosti nisu spriječili postupno ukidanje kontrole kretanja državljana članica Europske unije (u nastavku: EU) preko "unutarnjih" granica. Šengenski sporazum (1985) označio je prekretnicu u migracijskim politikama zemalja primitka, u smjeru harmonizacije, a stupanje na snagu Sporazuma predviđeno je za kraj 1993. godine, s pristupom drugih europskih zemalja kasnije. „Harmonizacija migracijske politike praktički je značila primjenu oštrije kontrole na svim vanjskim granicama prema trećim zemljama“ (Mesić, 2003). „*Schengenski provedbeni sporazum* je Konvencija od 19. lipnja 1990. o provedbi Schengenskog sporazuma od 14. lipnja 1985. između vlada Gospodarske unije Beneluxa, Savezne Republike Njemačke i Republike Francuske, o postupnom ukidanju kontrola na zajedničkim granicama. *Država potpisnica* Schengenskoga provedbenog sporazuma je svaka država na koju se odnose odredbe Schengenskoga provedbenog sporazuma“ (Narodne novine 2003). „*Schengenski provedbeni sporazum u Hrvatskoj* počeo će se primjenjivati od dana prijama Hrvatske u EU, a u potpunosti će se primjenjivati sukladno Odluci Europskog parlamenta i Vijeća EU o ukidanju granične kontrole na unutarnjim granicama“ (Narodne novine, 2008).

Promotivši s ekonomskog stajališta, proširenje EU pruža ekonomsku stabilnost i međusobnu sigurnost, potičući trgovinu i investicije, osobito u novoprimitljene zemlje, što koristi kako starim tako i novim članicama, jer se trgovačka razmjena konstantno povećava. No, u praksi to nije tako idealno kao u teoriji jer postoji ekonomska raznolikost. Države članice EU imaju različite razine ekonomske razvijenosti i različite gospodarske strukture. Stoga, usklađivanje ekonomske politike može biti izazovno, jer ono što bi bilo korisno za jednu državu možda ne bi bilo primjenjivo ili korisno za drugu. Ekonomska integracija između zapadne i istočne Europe započela je zbog rastućeg globalnog pritiska na EU-15, što je potaknulo poduzeća da premjeste radno intenzivne procese na mjesta s nižim plaćama, čime su ostala globalno konkurentna. Zemlje središnje i istočne Europe postale su atraktivne za investitore zbog sličnih poslovnih okruženja i sustava socijalne sigurnosti kao u zapadnoj Europi. Zemlje koje su ranije otvorile svoja tržišta rada prema istočnoeuropskim radnicima ekonomski su bolje prošle od onih koje su zadržale restrikcije (Perica, 2006).

Migracija se istražuje kao sredstvo prilagodbe na asimetrične ekonomske šokove u monetarnoj uniji, budući da deprecijacija valute nije dostupna. Emigracija može utjecati na ravnotežu plaća i reakciju na ekonomske uvjete, a istraživanja pokazuju da su imigranti u EU fleksibilniji u odgovoru na nedostatak radne snage. Slobodno kretanje radne snage je ključni dio europske

ekonomske integracije. Najpoznatiji primjer problema u vezi s mobilnošću radnika odnosi se na Brexit, gdje je istaknuta želja za kontrolom migracijske politike. Također, pojavile su se rasprave o plaćama i radnim uvjetima za radnike iz EU te pristupu socijalnim benefitima. Ekonomske analize slobodnog kretanja radne snage u EU ukazuju na blagi pad plaća u nekim slučajevima, dok politički ekonomski faktori i institucionalne razlike igraju ključnu ulogu u osjećaju jednakosti i pristupu socijalnim benefitima. Također, stavovi prema slobodnom kretanju variraju među državama i povezani su s ekonomskim faktorima i socijalnim iskustvima (Farkas i dr., 2022).

Njemački sindikati igraju važnu ulogu u kontekstu migracije radne snage i promjena na tržištu rada nakon proširenja EU-a na istočne zemlje 2004. godine. Posebno intrigantni su aspekti koji obuhvaćaju podršku kolektivnih ugovora kao sredstva za postizanje jednakih uvjeta za radne migrante i raspravu o sektorskoj minimalnoj plaći (SMW) u razumijevanju sindikalnih strategija i odgovora na izazove migracije radne snage. Vrijedno je napomenuti da većina sindikata nakon 2008. godine podržava SMW, s istaknutim naglaskom na inspekcijama i regrutaciji migranata tijekom prijelaznih razdoblja, što ukazuje na njihovu spremnost za prilagodbu i podršku migrantima. Dodatno, program Faire Mobilität, koji potiče suradnju između migranata i sindikata iz novih članica EU-a, dodatno ističe važnost međusobne suradnje i solidarnosti unutar EU u regulaciji migracije i radnih uvjeta. (Afonso i dr., 2020).

Zaključno, istraživanje njemačkih sindikata u kontekstu migracije radne snage otkriva složenost njihove uloge u prilagodbi tržišta rada nakon proširenja EU-a na istočne zemlje 2004. godine, pri čemu podrška kolektivnim ugovorima i sektorskoj minimalnoj plaći predstavljaju ključne elemente njihovih strategija. Ova dinamika ukazuje na potrebu za fleksibilnošću i suradnjom u suočavanju s izazovima migracije radne snage u Europi.

4.2 Porezni sustav RH

Porezni sustav predstavlja ukupnost poreza koji funkcioniraju u određenoj zemlji. Svaka zemlja ima svoj vlastiti specifični porezni sustav koji se razlikuje od drugih zemalja, jer je oblikovan prema različitim čimbenicima kao što su vjerska uvjerenja, klimatski uvjeti, društveni stavovi i ekonomsko ponašanje stanovništva. Zakonom definirano, „Opći porezni zakon uređuje odnos između poreznih obveznika i poreznih tijela koja primjenjuju propise o porezima i drugim

javnim davanjima, ako posebnim zakonima o pojedinim vrstama poreza i drugim javnim davanjima nije uređeno drukčije i predstavlja zajedničku osnovu poreznog sustava. Porezno tijelo jest tijelo državne uprave, upravno tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave ili upravno tijelo jedinice lokalne samouprave u čijem su djelokrugu poslovi utvrđivanja i/ili nadzora i/ili naplate poreza“ (NN 115/2016).

U svjetlu europskih i globalnih promjena, razumijevanje i usklađivanje poreznih sustava postaju ključni elementi za stvaranje ravnoteže između nacionalnih i međunarodnih interesa. Osim toga, to može pomoći u suzbijanju poreznih izbjegavanja i osigurati pravičniji porezni sustav za sve porezne obveznike.

Hrvatski porezni sustav prošao je značajne promjene u 90-ima, uključujući uvođenje poreznih zakona poput Zakona o porezu na dobit, Zakona o porezu na dohodak i Zakona o porezu na dodanu vrijednost, oblikujući naš trenutni porezni okvir. Ulaskom u Europsku uniju 2013. godine, ovi zakoni su usklađeni s europskim standardima, posebno Zakon o porezu na dobit i Zakon o porezu na dodanu vrijednost, kako bi bili usklađeni s pravnom stečevinom EU-a. Osim toga, ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja potiču mobilnost na tržištima država, eliminirajući zapreke zbog dvostrukog oporezivanja i potičući međunarodnu ekonomsku aktivnost, no mnogi porezni obveznici i stručnjaci suočavaju se s poteškoćama i nesigurnostima u vezi s poreznom rezidentnošću i primjenom ovih ugovora. Globalno povezivanje poslovnih subjekata i otvorenost tržišta rada doveli su do stvaranja međunarodnih poreznih pravila i instrumenata koji uređuju raspodjelu poreznih prava između država i rješavanje poreznih sporova između njih (Institut za javne financije, 2023).

U kontekstu europske integracije, Hrvatski porezni sustav je prošao značajne promjene kako bi se uskladio s europskim standardima. Ovaj proces usklađivanja reflektira suvremene zahtjeve poreznog sustava, uključujući harmonizaciju poreza i promicanje pravičnosti, kako bi se osigurala dosljednost i učinkovitost u poreznim politikama.

Suvremeni porezni sustav mora udovoljiti određenim zahtjevima kako bi bio učinkovit i pravičan. Harmonizacija poreza predstavlja ključni cilj suvremenog poreznog sustava, a postiže se kroz unifikaciju i usklađivanje poreznih propisa kako bi se osigurala dosljednost i jednaka primjena poreza širom zemlje. Neutralnost poreza također je važan princip kojim se izbjegava državni intervencionizam u kreiranju poreznog sustava, te se potiče na stvaranje objektivnog i nepristranog okvira oporezivanja. Smanjenje poreznog opterećenja postaje prioritet kako bi se

pronašao način za smanjenje tereta poreza na građane i poduzeća. Jednostavnost u oporezivanju želi olakšati porezni postupak i papirologiju za porezne obveznike, čime se smanjuju administrativni troškovi i olakšava pridržavanje poreznih pravila. Dajući prednost oporezivanju potrošnje u odnosu na oporezivanje dohotka, suvremeni porezni sustavi žele potaknuti štednju i investicije te promovirati rast gospodarstva kroz smanjenje poreza na dohodak i povećanje poreza na potrošnju. Pravednost u oporezivanju ključna je komponenta kako bi porezni sustav bio društveno prihvatljiv. To uključuje osiguranje da porezna politika bude pravična prema svim građanima i da se porezi ravnomjerno raspodjeljuju prema ekonomskim mogućnostima svakog pojedinca ili poduzeća (Karačić 2020).

Bitna odrednica poreznog sustava je načelo pravednosti koje se može ostvariti putem zakonskih izmjena. Pravedno oporezivanje podrazumijeva da osobe s većim prihodima plaćaju više poreza, što omogućuje ravnomjerniju raspodjelu poreznog tereta i smanjenje porezne utaje. Međutim, mišljenja o pravednosti poreznih reformi razlikuju se zbog različitih pogleda i interesa. Reforma poreznog sustava treba pojednostaviti oporezivanje i smanjiti porezno opterećenje. To se postiže kroz jasne i kvalitetne porezne propise, smanjenje broja poreznih oblika i oslobođenja te olakšavanje komunikacije u poreznom postupku. No, utjecaji gospodarskih i političkih interesnih skupina često su prisutni pri donošenju poreznih propisa (Vlaić, 2017).

Iako svaka država ima svoj jedinstveni porezni sustav oblikovan prema različitim faktorima, načelo pravednosti ostvaruje se putem zakonskih izmjena kako bi se postigla ravnomjerna raspodjela poreznog tereta. No, donošenje poreznih propisa često je izloženo utjecaju različitih gospodarskih i političkih interesa, što može otežati postizanje pojednostavljenja i smanjenja poreznog opterećenja,

Svaka država ima jedinstveni sustav oporezivanja i nema dvije države s identičnim poreznim sustavom. Postoji mnogo čimbenika koji oblikuju porezni sustav svake pojedine države. Čimbenici koji utječu na porezni sustav su raznoliki i obuhvaćaju niz ekonomskih, socijalnih, političkih i kulturnih elemenata koji oblikuju način kako zemlja prikuplja porezna sredstva i provodi poreznu politiku. „Neki od ključnih čimbenika uključuju (Jelčić, 2001):

- ustavno uređenje države
- centralizacija/decentralizacija poreznog sustava
- veličina teritorija

- broj stanovništva i gustoća naseljenosti
- demografska struktura
- veličina javnog sektora
- ekonomske integracije“.

Svaki porezni sustav, uključujući onaj Republike Hrvatske, nije neprekidan ili nepromjenjiv. On je dinamičan i podložan stalnim prilagodbama i promjenama. Ove promjene obuhvaćaju različite aspekte poreznih propisa, a njihov cilj u pravilu je postizanje veće učinkovitosti i pojednostavljenja procesa prikupljanja poreza putem novih zakonskih rješenja. Ovakva prilagodba nastoji postići da porezni sustav bude što efikasniji u prikupljanju potrebnih sredstava za financiranje državnih aktivnosti, dok istovremeno olakšava poreznim obveznicima ispunjavanje svojih poreznih obveza. Česti amandmani poreznih propisa u Republici Hrvatskoj stvaraju poreznu nestabilnost i nesigurnost za porezne obveznike i investitore, te dovode do problema u knjigovodstvu i poreznim postupcima. U razdoblju od 2012. do 2015. godine, provedeno je čak 44 izmjene i dopune u poreznom sustavu (Vlaić, 2017).

4.2.1 Vrste poreza

Porezni sustav Republike Hrvatske je pluralan i raznolik, što znači da obuhvaća više različitih poreznih oblika i vrsta poreza koji se primjenjuju na različite aspekte ekonomske aktivnosti. Sastoji se od (Porezna uprava, 2023):

- Državni porezi
- Županijski porezi
- Gradski ili općinski porezi
- Zajednički porezi
- Porezi na dobitke od igara na sreću i naknade za priređivanje igara na sreću.

Prva kategorija odnosi se na državne poreze koji obuhvaćaju porez na dodanu vrijednost, porez na dobit te posebne poreze i trošarine. PDV ima važnu ulogu u fiskalnoj politici svake zemlje te se teži ujednačavanju propisa o PDV-u među državama članicama Europske unije, kako na nacionalnom tako i na zajedničkom europskom tržištu. Zakon o porezu na dobit donesen je 3. prosinca 2004. godine temeljem koga se „utvrđuje plaća prema odredbama ovoga Zakona“ ali i „raspodjela i pripadnost prihoda od poreza na dobit koja se uređuje posebnim zakonom“ (NN

177/2004). Posebni porezi i trošarine obuhvaćaju četiri posebne potkategorije poreza (Porezna uprava, 2023):

- Posebni porez na motorna vozila
- Posebni porez na kavu i bezalkoholna pića
- Porez na premije osiguranja od automobilske odgovornosti i premije kasko osiguranja cestovnih vozila
- Trošarinski sustav oporezivanja alkohola, alkoholnih pića, duhanskih proizvoda, energenata i električne energije.

Županijski porezi u Hrvatskoj su porezi koje utvrđuju i prikupljaju županije, jedinice lokalne samouprave na razini županija. To su dodatni porezi koji se primjenjuju na određena područja i aktivnosti. Mogu se podijeliti u četiri kategorije, a to su porez na nasljedstva i darove, porez na cestovna motorna vozila, porez na plovila i porez na automate za zabavne igre. Porezni obveznik poreza na nasljedstva i darove su pravne ili fizičke osobe koje se nalaze na području Republike Hrvatske i koje naslijede, prime na dar ili steknu imovinu bez novčane naknade. Bilo da se radi o nekretninama, novcu, pokretninama ili drugim vrijednostima, podliježu obveznom plaćanju poreza na nasljedstva i darove, u skladu s važećim poreznim propisima Republike Hrvatske. Pravne i fizičke osobe koje su vlasnici ili korisnici osobnih automobila, motocikala i četverocikala upisanih u prometnu dozvolu, plaćaju porez na cestovna motorna vozila godišnje prilikom registracije ili produženja važenja prometne dozvole. Porez se određuje prema snazi motora u kW i godinama starosti vozila, do 10 godina starosti, a plaća se jednom godišnje. Porez na plovila plaćaju pravne i fizičke osobe koje su vlasnici plovila. Godišnji iznos poreza ovisi o dužini plovila u metrima, prisutnosti kabine te snazi motora izraženoj u kW. Stopa poreza na plovila ovisi o tome ima li plovilo kabinu i na koji pogon radi. Pravne i fizičke osobe koje postavljaju automate za zabavne igre u zabavnim klubovima, ugostiteljskim objektima i drugim javnim prostorima plaćaju mjesečni porez od 100,00 kn (13,27 eura) po automatu, osim za biljarske automate s markicom Hrvatskog biljarskog saveza (Porezna uprava, 2023).

Općinski ili gradski porezi su vrsta lokalnih poreza koje određene općine ili gradovi nametnu svojim građanima i poslovnim subjektima unutar svog teritorijalnog područja. Ovi porezi služe lokalnoj samoupravi za prikupljanje prihoda koji će se koristiti za financiranje raznih lokalnih usluga, infrastrukturnih projekata i potreba zajednice. Svaka lokalna samouprava ima svoje specifične poreze i porezne stope, koje mogu varirati ovisno o potrebama i prioritetima grada ili općine. U svom istraživanju, autorica Mihaela Bronić (2013.) analizirala je te zaključila da

općine i gradovi prikupljaju premali udio lokalnih poreza u ukupnim poreznim prihodima. Često se u općinama i gradovima koji su uveli lokalne poreze propisuju ispodprosječne stope pa je to jedan od razloga premalo prikupljenog prihoda (Bronić, 2013).

„Ministarstvo financija, gradski ili općinski porez podijelio je na (Porezna uprava, 2023):

- Prirez porezu na dohodak,
- Porez na potrošnju
- Porez na kuće za odmor
- Porez na tvrtku ili naziv i
- Porez na korištenje javnih površina“.

„Zakon o igrama na sreću (članak 52. stavka 2) glasi: Porez na dobitke plaća se po stopi od 10% na dobitke do 10.000,00 kuna, po stopi od 15% na dobitke iznad 10.000,00 kuna do 30.000,00 kuna, po stopi od 20% na dobitke iznad 30.000,00 kuna do 500.000,00 kuna te po stopi od 30% na dobitke iznad 500.000,00 kuna“ (NN 143/2014).

Porezi na dobitke od igara na sreću odnose se na poreze koje pojedinci ili tvrtke plaćaju na prihode ostvarene kroz kockanje, klađenje na sportske događaje, lutrije i slično. Porezna stopa na ove dobitke varira ovisno o državi i vrsti igre. Prema klasifikaciji porezne uprave, postoji nekoliko glavnih podjela: lutrijske igre, igre u casinima, igre klađenja i igre na sreću na automatima. Naknade na priređivanje igara na sreću su porezi ili naknade koje organizatori igara plaćaju vlastima, ovisno o pravilima i zakonima države ili jurisdikcije, a visina naknade varira ovisno o prihodima od igara, vrsti i broju igara te drugim čimbenicima (Porezna uprava, 2023).

4.2.1.1 Porez na dodanu vrijednost

Prema definiciji službene stranice Europske unije, „Porez na dodanu vrijednost (PDV) je porez na potrošnju koji se primjenjuje na gotovo svu robu i usluge koje se kupuju i prodaju za uporabu ili potrošnju u EU-u“ (Your Europe, 2023). U EU-u su definirana zajednička pravila PDV-a, ali se primjena razlikuje među članicama. Općenito, PDV se plaća na sve faze lanca opskrbe, uključujući krajnjeg potrošača, obuhvaćajući cijeli proces proizvodnje i distribucije. Za poduzeća unutar EU-a, PDV se plaća na većinu prodaja i usluga unutar EU-a prema pravilima

zemlje gdje je potrošač. Izvoz robe izvan EU-a oslobođen je PDV-a, ali je potrebno pružiti dokumentaciju poput računa ili carinske isprave za povrat PDV-a na izvoz. Pridržavanje ovih koraka osigurava potpuni odbitak plaćenog PDV-a pri izvozu robe (Your Europe, 2023).

U Hrvatskoj, smanjenje poreznih stopa ključno utječe na smanjenje porezne osnovice, dok su ranije rasprave o jednostupnom i višestupnom PDV sustavu ustupile političko-ekonomskim uvjetima, što je slično situaciji u EU, gdje samo Danska ima jednostupni PDV sustav. Unatoč povećanju efikasnosti PDV-a putem Zakona o fiskalizaciji u gotovinskim transakcijama od 2013., Hrvatska je istovremeno proširila primjenu druge snižene stope na usluge ugostiteljstva, poništivši pozitivne učinke fiskalizacije. Ovo smanjenje prihoda od PDV-a i efikasnosti sustava potvrdila su istraživanja, a Hrvatska danas ima drugu najvišu standardnu stopu PDV-a u EU (25%), samo iza Mađarske (27%) (Šimunović i dr., 2016).

U zemljama EU-a postoje različite stope PDV-a koje ovise o vrsti proizvoda ili usluge. Svaka zemlja ima standardnu stopu koja se najčešće ne može spustiti ispod 15 %, dok se za određene proizvode i usluge mogu primijeniti niže stope, obično ne manje od 5 %. Posebne stope PDV-a u EU-u primjenjuju se na određene isporuke, podijeljene u tri vrste: vrlo snižene, nulte i parking stope. Vrlo snižene stope su manje od 5%, nulte se primjenjuju na neke prodaje, a parking stope su snižene stope koje se koriste za specifične isporuke (Your Europe, 2023).

Obrtnik postaje obveznik PDV-a ako vrijednost njegovih isporuka dobara i usluga premašuje 300.000,00 kuna u kalendarskoj godini. Registracija u Registru obveznika PDV-a je obavezna do 15. siječnja tekuće godine. PDV stopa može biti 25%, 13% ili 5%. Obrtnik sam obračunava i prijavljuje PDV do 20-og dana u mjesecu nakon završetka oporezivanog razdoblja, s mogućnošću odbitka pretporeza i eventualnog povrata viška plaćenog poreza (Porezna uprava, 2023).

Prijevare s PDV-om ozbiljan su problem za države članice EU-a i proračun EU-a zbog financijskih gubitaka, složenih metoda i povezanosti prekograničnih prijestupnika. Unatoč naporima, one i dalje predstavljaju značajan izazov za države članice i EU, s posebnim fokusom na prekogranične elemente. Slabi rezultati u suzbijanju prijevara bili su razlog za europsku intervenciju putem Direktive PIF. No, preciznost transponiranja Direktive PIF u hrvatsko pravo i nedostatak pravomoćnih presuda ukazuju na potrebu za učinkovitijom borbom protiv tih prijevara. Migracija može utjecati na obim potrošnje i poslovanja u zemljama, što može dalje utjecati na prijevare s PDV-om. Na primjer, migranti koji dolaze u zemlju s nižim stopama

PDV-a mogu promijeniti potrošačke obrasce i utjecati na prihode od PDV-a. Također, različite stope PDV-a u različitim zemljama mogu utjecati na privlačnost određenih zemalja za migrante, što može dalje oblikovati ekonomske uvjete i posljedično rizik od prijevara s PDV-om (Damjanović- Barić 2022).

4.2.1.2 Porez na dohodak

Temeljem definicije Ministarstva financija, porez na dohodak može se opisati kao „dohodak od samostalne djelatnosti što se utvrđuje kao razlika između primitaka i izdataka na osnovi podataka iz propisanih poslovnih knjiga“ (Porezna uprava, 2023). Porezni obveznik je obrtnik koji ostvaruje primitke od samostalne djelatnosti obrta, a u slučaju zajedničkog ostvarivanja dohotka više fizičkih osoba, svaka je od njih odgovorna za porez prema svom udjelu u dohotku. Dohodak od obrta utvrđuje se kao razlika između poslovnih primitaka i izdataka, temeljem poslovnih knjiga, a plaća se predujam poreza na dohodak po stopama od 20% i 30%. Obrtnik koji želi utvrđivati paušalni dohodak treba prijaviti početak obavljanja djelatnosti Poreznoj upravi u roku od 8 dana. Ako obrtnik želi prijeći na utvrđivanje paušalnog dohotka iz poslovnih knjiga, treba to učiniti do kraja tekuće godine za iduću godinu, najkasnije 15 dana po isteku kalendarske godine. Godišnji paušalni porez na dohodak utvrđuje se rješenjem Porezne uprave prema mjestu prebivališta, primjenjujući stopu od 12% na godišnji paušalni dohodak podijeljen na razmjerni broj mjeseci poreznog razdoblja (Porezna uprava, 2023). Porez na dohodak je ključan za financiranje socijalnih i gospodarskih politika, no primjena zakona često izaziva nedoumice. Da bi se postiglo društveno blagostanje, država potiče gospodarski rast kroz ulaganja u infrastrukturu i obrazovanje, preraspodjeljujući dohodak progresivnim oporezivanjem i transferima. Ocjena učinka državnih mjera na nejednakost ovisi o društvenim preferencijama, a fiskalni sustav se smatra progresivnim ako smanjuje nejednakost, dok je regresivan ako je povećava (Institut za javne financije, 2023).

Izvori dohotka su (Porezna uprava, 2023):

- dohodak od nesamostalnog rada (plaće i mirovine),
- dohodak od samostalne djelatnosti,
- dohodak od imovine i imovinskih prava,
- dohodak od kapitala,

- drugi dohodak.

Dohodak je razlika između primitaka i izdataka ostvarenih u istom poreznom razdoblju, a pravilo "blagajne" određuje da se primitci priznaju kad su naplaćeni, a izdaci kad su plaćeni. Porezna osnovica dohotka obuhvaća umanjeni iznos za osobni odbitak i eventualni porezni gubitak, dok se porezne stope, koje su 12 %, 25 % i 40 %, primjenjuju progresivno prema veličini porezne osnovice, čineći porez na dohodak progresivnim poreznim sustavom. U nastavku je prikazana tablica koja detaljno demonstrira način obračuna porezne obveze poreza na dohodak prema autoru Javorović (2015).

Tablica 5. Utvrđivanje porezne obveze poreza na dohodak

PRIMICI
- IZDACI
= DOHODAK
- OSOBNI ODBITAK
- POREZNI GUBITAK
= POREZNA OSNOVICA
X POREZNE STOPE
= POREZ NA DOHODAK
X STOPA PRIREZA
= PRIREZ POREZU NA DOHODAK

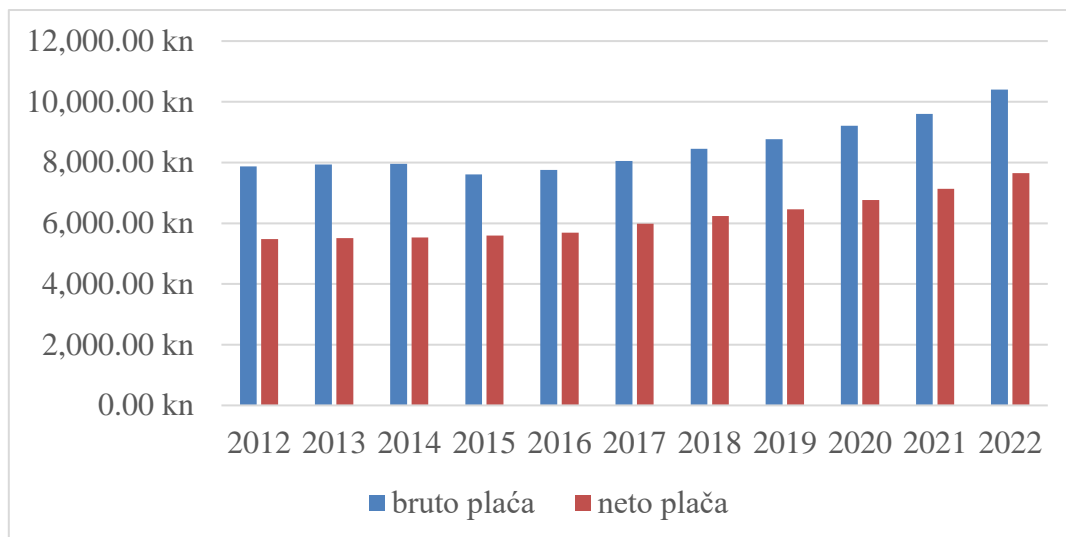
Izvor: Izrada autorice prema podacima autora Javorović, 2015

Stope poreza na dohodak u EU variraju među zemljama članicama, pri čemu većina primjenjuje progresivnu poreznu strukturu. To znači da porezne stope ovise o ostvarenim prihodima, što osigurava pravednu raspodjelu poreznog tereta. Razvijenije zemlje općenito imaju više porezne stope, dok manje razvijene imaju niže porezne stope u Europi. Europska unija je osmišljena kao zemlja slobodnog protoka roba i usluga pa samim time ne postoji posebno pravilo za državljane EU koji borave izvan svoje domovine. Obično se porez na ukupni svjetski dohodak naplaćuje u zemlji prebivališta, a pojedinac se smatra poreznim rezidentom ako tamo boravi više od šest mjeseci godišnje (Nicholson, 2022).

Unutar EU-a nema standardiziranih pravila za oporezivanje dohotka građana koji borave izvan matične države. Obično se država rezidentstva bavi oporezivanjem svjetskog dohotka, uključujući radni i nezarađeni dohodak, poput plaća, mirovina, naknada, prihoda od nekretnina i kapitalnih dobitaka, no svaka država ima svoje definicije rezidentstva za porezne svrhe, u pravilu temeljene na boravku od šest mjeseci godišnje. Ponekad dvije države mogu smatrati da ste njihov porezni rezident i tražiti porez na ukupni svjetski dohodak, no postoje ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koji mogu pomoći da se odredi rezidentstvo i porezna obveza, a ako to nije dovoljno, moguće se obratiti nadležnim poreznim tijelima država radi dodatnih pojašnjenja. Temeljem pravila EU, bilo da je netko porezni rezident ili ostvaruje veći dio dohotka u određenoj zemlji članici, mora imati jednake porezne uvjete kao i državljanin te iste države (Your Europe, 2023).

Iako je pojam plaće ili nesamostalnog rada dobro poznat većini ljudi, njegova definicija može varirati ovisno o kontekstu. U osnovi, plaća predstavlja naknadu koju radnik prima za svoj nesamostalni rad, što obuhvaća radničke dužnosti i obveze izvršavane za poslodavca. Ipak, prema službenoj definiciji porezne uprave pod pojmom „plaća“ podrazumijevaju se „svi primici koje poslodavac u novcu ili u naravi isplaćuje ili daje radniku po osnovi radnog odnosa, prema propisima koji uređuju radni odnos“ (Porezna uprava, 2023).

U proteklih desetak godina, Republika Hrvatska je svjedočila kontinuiranom rastu kako bruto tako i neto plaća. Podaci ispod navedenog teksta predstavljaju informacije o bruto i neto plaćama u Republici Hrvatskoj tijekom razdoblja od 2012. do 2022. godine. Bruto plaća je iznos prije odbitka svih poreza i doprinosa, dok je neto plaća iznos koji zaposlenik prima na račun nakon što su obračunate sve porezne i druge obveze. Tijekom ovog desetogodišnjeg razdoblja, primjetan je kontinuiran rast i bruto i neto plaća. To ukazuje na poboljšanje ekonomske situacije u zemlji i povećanje primanja radnika. Osim toga, razlika između bruto i neto plaća pokazuje kako se porezni teret postupno mijenjao tijekom godina.

Grafikon 3. Bruto i neto plaća RH (2012-2022)

Izvor: izrada autorice prema podacima DZS

Iz prikazanih podataka jasno proizlazi postupno povećanje postotka plaća tijekom navedenog vremenskog razdoblja. No, zanimljivo je istražiti zašto se unatoč tom rastu, sve veći broj ljudi odlučuje napustiti domovinu. Ovaj fenomen može se povezati s povećanim životnim standardom, pri čemu vlasti Hrvatske slijede evoluciju trendova u europskim članicama te podižu cijene proizvoda i usluga kako bi pratili te tokove.

Emigracija, bilo da se radi o vanjskim ili unutarnjim premještajima, često ima duboke korelacije s nejednakostima u plaćama. Te nejednakosti manifestiraju se prvenstveno između različitih država članica (u slučaju vanjskih migracija), ali također i unutar zemlje među pojedinim županijama (u slučaju unutarnjih migracija).

Primjenom sekundarnih podataka iz istraživanja autora Ivana Rubinića (2019), jasno se uočava da značajne nejednakosti u plaćama na razini županija u Republici Hrvatskoj potiču ljude da se sele prema prosperitetnijim područjima, kako bi osigurali bolje uvjete za sebe i svoje bližnje. Dugotrajna centralizacija je uzrokovala rastuću nejednakost plaća među županijama, s posebnim naglaskom na Grad Zagreb kao najprivlačniju županiju s iznadprosječnim vrijednostima. Tijekom razdoblja istraživanja najviše prosječne plaće su bile rezervirane za zaposlene u Gradu Zagrebu, dok su najniže prosječne plaće zabilježene u Međimurskoj i Varaždinskoj županiji. Posebno intrigantno u dosadašnjoj analizi je da hrvatska nejednakost plaća pokazuje negativnu korelaciju sa stopom nezaposlenosti prema Eurostatu, uz pojavu

zagonetne dinamike - povećanje nejednakosti tijekom ekspanzije i smanjenje u kontrakciji (Rubinić, 2019).

Tablica 6. Minimalna bruto plaća zemalja članica EU (2023)

Države članice	Minimalna bruto plaća (2023)
Luxemburg	2.508,24 €
Njemačka	1.997,00 €
Nizozemska	1.995,00 €
Belgija	1.955,04 €
Irska	1.909,70 €
Francuska	1.747,20 €
Španjolska	1.260,00 €
Slovenija	1.203,36 €
Cipar	940,00 €
Grčka	910,00 €
Portugal	886,67 €
Litva	840,00 €
Malta	835,16 €
Poljska	811,03 €
Češka	728,67 €
Estonija	725,00 €
Hrvatska	700,00 €
Slovačka	700,00 €
Mađarska	623,77 €
Latvija	620,00 €
Rumunjska	604,41 €
Bugarska	398,81 €

Izvor: izrada autorice prema podacima EUROSTAT-a

Minimalne plaće variraju značajno među državama članicama Europske unije, stvarajući širok raspon od najviših do najnižih iznosa. Luksemburg, Nizozemska i Njemačka ističu se kao zemlje s najvišim minimalnim plaćama, pružajući radnicima relativno visoke osnovne prihode. S druge strane, Bugarska, Rumunjska i Latvija suočavaju se s izazovima minimalnih plaća, gdje su iznosi znatno niži.

Države članice imaju odgovornost osigurati minimalne plaće koje omogućuju dostojan život radnicima, uzimajući u obzir troškove života i plaće. Ova primjerenost minimalnih plaća može se procjenjivati kroz stvarne cijene košarice proizvoda i usluga ili kroz postotke bruto medijalne i bruto prosječne plaće. Društva s višim životnim standardima i troškovima života često nude veće minimalne plaće kako bi radnicima osigurali pristojne uvjete života, dok se u drugim zemljama s nižim troškovima može postaviti niži prag minimalne plaće kako bi se održala konkurentnost i potaknula gospodarska aktivnost (Europski parlament, 2022).

Interesantno je da od ukupno 27 država članica EU, njih 21 ima propisane zakonske minimalne plaće. To znači da minimalni iznos plaće za radnike unutar tih zemalja ima pravni okvir i određuje ga vlastita državna regulativa. Međutim, u preostalih šest zemalja (Austrija, Cipar, Danska, Finska, Italija i Švedska), minimalne plaće se ne definiraju zakonima, već se utvrđuju putem kolektivnih ugovora između sindikata i poslodavaca. Ova prilagodljivost omogućuje veću fleksibilnost u postizanju ravnoteže između ekonomske stvarnosti i socijalnih potreba. Iz europskog parlamenta ističu kako bi „minimalne plaće u cijeloj Uniji trebale osigurati dostojan životni standard i uvjete rada, a države članice trebale bi promicati kolektivno pregovaranje o plaćama“ (Europski parlament, 2022).

Kada su minimalne plaće niskog iznosa, građani mogu osjećati da imaju ograničene prilike za ekonomski napredak i profesionalni razvoj. Kao rezultat toga, mnogi se mogu odlučiti za odlazak u zemlje koje nude bolje plaćene poslove i veće mogućnosti za unaprjeđenje karijere. Migracija može omogućiti građanima Hrvatske da ostvare veće prihode i poboljšaju svoj standard života. U takvim situacijama, migracijski odlazak građana može rezultirati "odljevom mozгова" ili gubitkom kvalificirane radne snage u zemlji. Osobe koje su visoko kvalificirane ili imaju stručnost često su sklonije iskoristiti prilike za rad u zemljama s boljim ekonomskim uvjetima, što može imati dugoročne posljedice po gospodarstvo Hrvatske.

Uz sve navedeno, veće minimalne plaće mogu pružiti građanima veću financijsku sigurnost i poticati ih da ostanu u zemlji umjesto da se sele u potrazi za boljim primanjima. Ovo može

pomoći u zadržavanju radne snage, poticanju lokalne potrošnje i podržavanju ekonomske stabilnosti. Sve u svemu, postoji duboka povezanost između minimalnih plaća građana Hrvatske i njihovog migracijskog odlaska u druge zemlje, pri čemu ekonomska situacija i prilike za napredak igraju ključnu ulogu u ovom procesu.

4.2.1.2.1 Porezni klin

Porezni klin je ekonomska terminologija koji se koristi za opisivanje razlike između bruto i neto plaće ili dohotka pojedinca. Šeparović (2009) porezni klin definira kao „razlika između bruto troška rada za poslodavca i neto plaće koju prima posloprimac, odnosno bruto trošak rada umanjen za obvezne doprinose i propisane poreze koje plaćaju poslodavac i posloprimac“ (Šeparović, 2009). Povećanje poreznog klina povećava trošak radne snage tvrtkama, ključno za zapošljavanje, i posredno utječe na nezaposlenost. Porezni klin prikazuje koliko davanja idu državi u odnosu na ukupne troškove rada, varirajući ovisno o zakonima i specifičnostima države. Različite porezne obveze i doprinosi ovise o različitim faktorima poput visine plaće, prebivališta i uzdržavanih članova. Za izračun poreznog klina definira se "prosječni radnik" u Hrvatskoj, što je ključno za analizu, uzimajući u obzir sektore C-K prema OECD-u. Pretpostavlja se da je u Hrvatskoj prevelik porezni klin, što doprinosi nezaposlenosti (Šeparović, 2009).

Porezni klin moguće je izračunati putem slijedeće formule (Šeparović, 2009):

$$\text{Porezni klin} = \frac{BRTR - NTP}{BRTR}$$

U ovoj matematičkoj relaciji, "BRTR" označava bruto troškove radnika, dok "NTP" predstavlja neto plaću koju radnik stvarno dobiva nakon odbitka poreza i doprinosa. Izračunavanje poreznog klina pomaže razumjeti koliko veliki postotak bruto troškova rada zapravo ide na plaćanje poreza i doprinosa, što je značajno za analizu ukupne porezne i financijske situacije radnika te utjecaj na poslodavce i gospodarstvo u cjelini.

Tablica 7. Usporedba poreznog klina za prosječnog radnika u zemljama OECD u 2022. godini

Država	Ukupni porezni klin (2022) %	Godišnja promjena 2022./21. (u postotnim bodovima)			
		Porezni klin	Porez na dohodak	Zaposlenik SSC	Poslodavac SSC3
Belgija	53	0,65	0,69	0,02	-0,06
Njemačka	47,8	-0,29	0,08	0,08	0
Francuska	47	0,14	-0,05	0,08	0,11
Austrija	46,8	-0,99	0,02	0,01	-0,06
Italija	45,9	0,47	1,07	-0,61	0
Finska	43,1	0	-0,04	-0,19	0,23
Slovenija	42,8	-0,75	-0,75	0	0
Švedska	42,4	-0,1	-0,11	0	0
Portugal	41,9	0,06	0,06	0	0
Slovačka	41,6	0,15	0,28	0,02	-0,15
Mađarska	41,2	-2,01	0,45	0,56	-3,03
Latvija	40,6	0,02	0,02	0	0
Luksemburg	40,4	0,63	0,62	0,01	0
Češka	39,8	-0,17	-0,17	0	0
Španjolska	39,5	-0,01	-0,01	0	0
Estonija	39	0,85	0,85	0	0
Litva	38,2	0,67	0,67	0	0
Poljska	33,6	-1,23	-1,24	0	0,01
OECD Prosjek	34,6	0,04	0,05	0	-0,03

Izvor: izrada autorice prema podacima Europske komisije

Uspoređujući porezni klin različitih zemalja na temelju podataka za 2022. godinu i godišnjih promjena u postotnim bodovima u odnosu na 2021. godinu, može se primijetiti sljedeće u nastavku. Neki primjeri promjena poreznog klina uključuju Italiju, gdje je on porastao za 0.47 postotnih bodova, zbog značajnog povećanja poreza na dohodak za 1.07 postotnih bodova, dok su Belgija i Luksemburg također zabilježili porast poreznog klina uz manji pomak u porezu na

dohodak i smanjenje doprinosa poslodavca. Austrija bilježi smanjenje poreznog klina od 0.99 postotna boda, uz blagi pad poreza na dohodak i doprinosa, dok Mađarska bilježi pad od 2.01 postotna boda, djelomično kompenziran povećanjem poreza na dohodak za 0.45 postotna boda, no najveći utjecaj na pad poreznog klina ima izraženo smanjenje doprinosa poslodavca od 3.03 postotna boda. Poljska također ima pad poreznog klina za 1.23 postotna boda, većinom zbog smanjenja poreza na dohodak i manjeg povećanja doprinosa poslodavca. Druga skupina zemalja, poput Njemačke, Francuske, Švedske, Portugala, Latvije, Češke i Španjolske, pokazuje manje promjene u poreznom klinu, uz razlike u porezu na dohodak i doprinosima. Napoljetku, Finska, Slovenija, Estonija, Litva i prosjek OECD-a imaju minimalne promjene u poreznom klinu, koje se gotovo zanemaruju.

4.2.1.3 Porez na nekretnine

Zakon o porezu na promet nekretnina donesen je 2. prosinca 2016. godine od strane Hrvatskog sabora. „Promet nekretnina je svako stjecanje vlasništva nekretnine u Republici Hrvatskoj. Stjecanjem nekretnine smatra se kupoprodaja, zamjena, nasljeđivanje, darovanje, unošenje i izuzimanje nekretnina iz trgovačkog društva, stjecanje dosjelošću, stjecanje nekretnina u postupku likvidacije ili stečaja, stjecanje na temelju odluka suda ili drugog tijela, stjecanje temeljem zakona te ostali načini stjecanja nekretnina od drugih osoba. Prihod od poreza na promet nekretnina pripada jedinici lokalne samouprave na području koje se nekretnina nalazi“ (NN 115/2016).

Porez na promet nekretnina se temelji na tržišnoj vrijednosti nekretnine u trenutku nastanka porezne obveze. Stopa tog poreza iznosi 3 posto. Porez se odnosi na promet nekretnina, ne na stjecanje nekretnina koje bi podlijegalo porezu na dodanu vrijednost (Porezna uprava, 2023). Porez na promet nekretnina ne plaćaju građani u nekoliko situacija, uključujući stjecanje nekretnina u postupku vraćanja oduzete imovine, prognanici i izbjeglice koji zamjenjuju svoje nekretnine izvan zemlje, te zaštićeni najmoprimci koji kupuju svoj stan. Isto vrijedi i za stjecanje nekretnina u skladu s propisima o pretvorbi društvenog vlasništva te u odnosu na određene oblike uzdržavanja, diobu ili razvrgnuće suvlasništva. Promet nekretnina nakon 1. siječnja 2017. prijavljuju javni bilježnici, sudovi ili javnopravna tijela. Ako netko sastavi neovjerenu ispravu, dužan je prijaviti promet nadležnoj ispostavi Porezne uprave u roku od 30 dana od sastavljanja, a ako nije prijavljen prema tržišnoj vrijednosti, Porezna uprava može

procijeniti vrijednost i izdati rješenje o poreznoj obvezi samo za one koji nisu oslobođeni plaćanja poreza. Obveznik poreza na promet nekretnina mora platiti poreznu obvezu u roku od 15 dana od dostave rješenja, jer žalba ne odgađa izvršenje poreznog rješenja (E- građani, 2023).

Europska komisija je preporučila svim zemljama članicama da prošire poreznu osnovicu i promijene način oporezivanja kako bi smanjile opterećenje rada (povećanjem poreza na potrošnju i imovinu), poboljšale efikasnost prikupljanja poreza i smanjile poreznu evaziju. Prema tadašnjim istraživanjima, porez na imovinu ima najmanje negativan utjecaj na gospodarski rast, dok su porezi na dobit i dohodak štetniji za rast bruto domaćeg proizvoda (BDP). Grčka se obvezala da će tijekom 2014. godine uvesti ovu vrstu poreza, Portugal namjerava zamijeniti porez na imovinu s periodičkim porezom na nekretnine, dok se Cipar obvezuje povećati prihode i razmotriti prelazak sa poreza na promet nekretninama na periodički porez na nekretnine (Rašić- Bakarić, 2014).

Autor Grdešić (2022.) u svom autorskom radu, analizira „tko podržava uvođenje poreza na nekretnine u Hrvatskoj“. Ističe kako uvođenje poreza na nekretnine od siječnja 2017. godine izaziva burne rasprave u javnosti. Aktivisti, poput „Lipe“ protive se porezu zbog uvjerenja da država već sada uzima previše i pruža nisku kvalitetu javnih usluga. Uvođenje poreza na nekretnine u Hrvatskoj zahtijeva ažurne baze nekretnina i uredne zemljišne knjige, što trenutno predstavlja problem, a dodatna prepreka može biti prebacivanje odgovornosti za provedbu postupka na vlasnike, što se već dogodilo 2017. godine. U istraživanju se pokazalo da su građani s jakim suverenističkim i protekcionističkim stavovima skloniji podržati porez na nekretnine, ali liberalni ekonomski stavovi nisu imali značajan utjecaj na podršku porezu. Sukob oko poreza na nekretnine donio je pobjedu antiporeznom aktivizmu, ali nije dovelo do šireg usvajanja liberalnih ekonomskih stavova (Grdešić, 2022).

Porezi na nekretnine često nisu dovoljno iskorišten izvor prihoda i obično su manje učinkoviti od poreza na potrošnju i dohodak. Porez na nekretnine često se smatra najomraženijim porezom i ima veću otpornost poreznih obveznika na plaćanje. Također, povećanje poreznih prihoda obično se postiže povećanjem poreznih stopa, što čini porez još nepopularnijim i može negativno utjecati na tržište nekretnina i izgradnju. Udio prihoda od poreza na nekretnine značajno varira između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju, s razvijenim zemljama često imajući oko 2% BDP-a prihoda od tog poreza, što je gotovo tri puta više u odnosu na zemlje u razvoju. Međutim, čak i među razvijenim zemljama postoje značajne varijacije, pri čemu Austrija i Nizozemska imaju niske udjele, dok Kanada ima udio od 3% BDP-a (Rašić- Bakarić,

2014). Visoki porezi na nekretnine u nekim područjima mogu otežati život i poslovanje te potaknuti migraciju ljudi u područja s nižim porezima. Osim toga, neka ruralna područja s nižim porezima mogu privući stanovništvo iz urbanih područja zbog povoljnijih uvjeta života.

4.2.2 Utjecaj oporezivanja na mehaničko kretanje stanovništva

Harmonizacija poreznog sustava Europske unije predstavlja jedan od tri ključna segmenta njezine fiskalne strukture. Druga dva ključna segmenta fiskalnog sustava EU-a obuhvaćaju proračun Unije i fiskalna pravila. Ovlaštenje za provođenje harmonizacije poreznog sustava Europske unije sadrže odredbe Amsterdamskog ugovora, koji je bio potpisan 2. listopada 1997. godine. Amsterdamski ugovor predstavlja ključni dokument u europskoj integraciji te je donio značajne promjene i proširenja ovlasti EU. Porezna harmonizacija ima za cilj usklađivanje poreznih politika država članica kako bi se osigurala pravedna i ujednačena primjena poreznih zakona unutar EU-a. Ovaj proces ima važnu ulogu u stvaranju jedinstvenog tržišta bez unutarnjih granica, potičući slobodan protok roba, usluga, kapitala i radne snage. Fiskalna pravila EU-a odražavaju se u Paktu o stabilnosti i Maastrichtskim kriterijima konvergencije. Kuvač (2015) iznosi da se „najvažnija načela harmonizacije neposrednih poreza unutar EU mogu navesti načelo nacionalne nadležnosti, jednoglasnosti i supsidijarnosti“ (Kuvač, 2015).

Članstvom u EU, proračun svake zemlje članice prolazi kroz promjene zbog porezne harmonizacije i drugih utjecaja. Svaka država članica EU-a zadržava pravo na vlastiti porezni sustav, s nekim usklađivanjem na razini EU-a. Unija teži smanjenju porezne konkurencije među članicama, posebno kod neizravnih poreza poput PDV-a i trošarina. Hrvatski fiskalni sustav ima određene razlike u usporedbi s europskim standardima, osobito u vezi s PDV-om. Nedavno su provedene promjene radi usklađivanja s europskim normama, ali daljnja harmonizacija je potrebna kako bi se održala usklađenost s EU-om (Bejaković i dr., 2012).

Europska unija pokušava uskladiti neizravne poreze među svojim članicama kako bi izbjegla negativne učinke, iako se to često pokazuje izazovnim za cjelokupno oporezivanje.

Kada se govori o harmonizaciji poreza, zanimljivi su izravni porezi EU jer se o njihovoj harmonizaciji malo zna. U ovom poglavlju su navedene osnovne značajke direktiva koje pokušavaju riješiti probleme neusklađenosti poreznih propisa država članica EU. Porezni paket iz 1997. godine proširio je sustav harmonizacije izravnih poreza. Ovo je omogućilo donošenje

Direktive 2003/49/EC o zajedničkom oporezivanju kamata i autorskih naknada između povezanih društava u različitim zemljama članicama EU. Direktiva 2003/49/EC propisuje oporezivanje kamata i naknada za autorska prava u zemlji članici gdje je sjedište društva koje prima te plaća te transakcije. Također, Direktiva 2003/48/EC propisuje automatsku razmjenu informacija o isplata kamata na štednju rezidentima kako bi se osiguralo jednak tretman i spriječilo bježanje u porezne oaze. EU ulaže više napora u međusobnu suradnju među državama članicama nego u harmonizaciju poreznog zakonodavstva. Direktiva Vijeća 90/435/EEC predstavlja snažan instrument borbe protiv štetne porezne konkurencije u EU i primjenjuje se na matična društva i društva kćeri iz različitih država članica. Njezin cilj je ukloniti dvostruko oporezivanje dividendi između takvih društava koja su smještena u različitim državama članicama. (Kuvač, 2015).

Iako su direktive EU-a poput onih navedenih u prethodnom dijelu pokušale uskladiti porezne propise među državama članicama, izazovi porezne konkurencije ostaju, kao što je ilustrirano slučajem 'duplog irskog' poreznog izbjegavanja, potičući daljnje napore za smanjenje takvih praksi unutar EU-a

Kao što je spomenuto, poznat je slučaj tzv. „dupli irski“, gdje multinacionalne kompanije koriste kompleksnu proceduru za izbjegavanje poreza, smanjujući poreznu stopu na dobit ispod 1% u Republici Irskoj. Takvi primjeri legalnog, ali nepoštenog izbjegavanja poreza, potaknuli su tijela EU na donošenje direktive kako bi ubuduće barem smanjili takve slučajeve. U području EU uvijek će biti problema s poreznom konkurencijom i evazijom jer porezni obveznici nastoje platiti što manje poreza, dok države nastoje naplatiti svoj prihod u potpunosti. No, brojne mogućnosti iskorištavanja neusklađenosti poreznih propisa država članica omogućuju izbjegavanje ili smanjenje porezne obveze, pa je zadatak tijela EU smanjiti taj prostor na najmanju mjeru kako bi stvorila ujednačeno tržište sa istim pravilima za sve zemlje članice (Kuvač, 2015).

Tablica 8. Usporedba stopa poreza država članica EU

Država članica	Standardna stopa PDV-a	Porez na dohodak (2022)	Porez na dobit (2022)
Austrija	20%	55%	25%
Belgija	21%	50%	25%
Bugarska	20%	10%	10%
Cipar	19%	35%	12,50%
Češka	21%	23%	19%
Njemačka	19%	45%	29,80%
Danska	25%	55,90%	22%
Estonija	20%	20%	20%
Grčka	24%	44%	22%
Španjolska	21%	47%	25%
Finska	24%	56,95%	20%
Francuska	20%	45%	25,80%
Hrvatska	25%	30%	18%
Mađarska	27%	15%	10,80%
Irska	23%	48%	12,50%
Italija	22%	43%	27,80%
Litva	21%	20%	15%
Luksemburg	17%	47,78%	24,90%
Latvija	21%	31%	20%
Malta	18%	35%	35%
Nizozemska	21%	49,50%	25,80%
Poljska	23%	32%	19%
Portugal	23%	48%	31,50%
Rumunjska	19%	10%	16%
Švedska	25%	52,90%	20,60%
Slovenija	22%	50%	19%
Slovačka	20%	25%	21%

Izvor: izrada autorice prema podacima Eurostata

PDV je porez koji se primjenjuje na gotovo sve proizvode i usluge prilikom njihove prodaje. Stopa PDV-a varira među državama. Na primjer, Austrija ima standardnu stopu PDV-a od 20%, dok Luksemburg ima nižu stopu od 17%. Također je uočljivo da se Hrvatska ističe u samom vrhu tablice po visini stope PDV-a, koja iznosi 25%. Porez na dohodak je porez koji se plaća na osobni prihod pojedinaca. Stopa poreza na dohodak također se razlikuje među državama. Na primjer, Švedska ima visoku stopu poreza na dohodak od 52,90%, dok Bugarska ima nižu stopu od 10%. Hrvatska ima relativno nižu stopu poreza na dohodak od 30%, što je ispod europskog prosjeka. Porez na dobit se plaća na dobit koju ostvaruju poduzeća ili tvrtke. Opet, stope poreza na dobit variraju. Na primjer, Estonija i Bugarska imaju istu stopu poreza na dobit od 20%, dok je stopa u Italiji viša, iznosi 27,80%. Stopa poreza na dobit također je niža od europskog prosjeka, a iznosi 18% (Eurostat, 2023).

Ova usporedba pokazuje da Hrvatska ima relativno visoku stopu PDV-a, nižu stopu poreza na dohodak te nižu stopu poreza na dobit u usporedbi s drugim zemljama članicama EU. Važno je napomenuti da razlike u poreznim stopama mogu biti rezultat različitih ekonomskih strategija i politika svake zemlje što uveliko može utjecati na mehaničko kretanje stanovništva.

Migracija stanovništva u RH može imati značajan utjecaj na porezni sustav zemlje. Na primjer, masovno iseljavanje stanovništva iz RH može smanjiti broj poreznih obveznika i potencijalno smanjiti prihode od poreza na dohodak ili imovinu. To može dovesti do smanjenja proračunskih prihoda i izazvati potrebu za prilagodbom poreznih stopa ili uvođenjem novih poreza kako bi se nadoknadila smanjenja prihoda. S druge strane, useljavanje novih građana može povećati broj poreznih obveznika i potencijalno povećati prihode od poreza, što može utjecati na financiranje različitih javnih usluga i infrastrukturnih projekata.

5. Rasprava

U ovom diplomskom radu istražen je utjecaj Europske unije na mehaničko kretanje stanovništva Republike Hrvatske te posebno analizirana poveznica između migracija stanovništva i poreznog sustava. Analiza je pokazala da Europska unija ima dubok i višestruk utjecaj na ovaj aspekt demografske dinamike RH, te da su migracije stanovništva i porezni sustav međusobno povezani na kompleksan način.

Jedan od glavnih nalaza studije jest da članstvo RH u Europskoj uniji ima značajan utjecaj na mehaničko kretanje stanovništva. Otvaranje tržišta rada i sloboda kretanja unutar EU stvorili su nove mogućnosti za hrvatske građane da traže zaposlenje i bolje ekonomske uvjete u drugim članicama EU. Ovo je rezultiralo vidljivim trendom emigracije visoko kvalificiranih radnika, često nazivanim "odljev mozгова", što može imati dugoročne implikacije na gospodarstvo i društvo RH.

Ključni faktor koji privlači građane RH u zemlje kao što su Njemačka, Austrija, Irska i Švicarska jest ekonomska perspektiva.. Navedene zemlje imaju razvijene gospodarstva, nisku stopu nezaposlenosti i visoke plaće u usporedbi s RH. Ova ekonomska atraktivnost privlači mnoge hrvatske radnike, kako mlade koji žele iskoristiti priliku za profesionalni napredak, tako i iskusnije radnike koji traže bolje uvjete rada i života za sebe i svoje obitelji. Pored ekonomske motivacije, faktori kao što su bolji uvjeti života, kvalitetniji zdravstveni sustav, obrazovne mogućnosti i stabilnije političko okruženje također igraju ključnu ulogu u odluci građana za migraciju. Uz to, prisutnost većih hrvatskih zajednica u tim zemljama može olakšati integraciju novih migranata, pružajući podršku u procesu prilagodbe na novu kulturu i okolinu (DZS, 2022).

Analiza je također istaknula kako porezni sustav igra ključnu ulogu u oblikovanju odluka o migracijama stanovništva. Porezne stope, olakšice i sustav oporezivanja općenito imaju utjecaj na atraktivnost RH kao odredišta za migracije, kao i na odluke o ostanku ili odlasku građana. Povezanost između migracija i poreza duboko je složena: niži porezi mogu privući investitore i radnu snagu, ali također mogu dovesti do smanjenih prihoda za državni proračun.

Porezne politike moraju pažljivo balansirati između potreba za prihodima, poticanjem ekonomske aktivnosti i privlačenjem migranata. Važno je promišljeno pristupiti promjenama u

poreznim politikama kako bi se postigla ravnoteža između potreba države i dobrobiti građana, te kako bi se osiguralo održivo ekonomsko i društveno okruženje.

S druge strane, članstvo u EU također je dovelo do usklađivanja poreznih politika RH s europskim standardima. To može stvoriti stabilnije okruženje za gospodarski rast i privlačenje stranih investicija. Međutim, postoji izazov u održavanju ravnoteže između poreznih politika koje potiču ekonomski rast i istovremeno osiguravaju pravednu raspodjelu tereta između građana.

Zaključno, rezultati ovoga rada ističu važnost daljnjeg istraživanja i prilagodbe politika kako bi se optimizirao utjecaj Europske unije na mehaničko kretanje stanovništva i porezni sustav RH. Ovaj rad dodaje novu dimenziju razumijevanju kompleksne interakcije između migracija i poreza te ukazuje na potrebu za holističkim pristupom u oblikovanju politika koje će istovremeno poticati ekonomski razvoj, pravednost i održivost društva.

6. Zaključak

S obzirom na Hrvatsku kao članicu Europske unije, migracije su postale sveobuhvatnije i kompleksnije. U skladu s analizom provedenom u ovom diplomskom radu, jasno je da članstvo Hrvatske u Europskoj uniji donosi značajne promjene u mehaničkom kretanju stanovništva, a porezni sustav igra ključnu ulogu u ovom procesu. Jedno od ključnih saznanja ovog rada jest da porezni sustav značajno utječe na odluke pojedinaca o migracijama i radnom angažmanu. Specifične porezne politike, kao što su porezi na dohodak, porez na dodanu vrijednost i porez na nekretnine, mogu imati snažan utjecaj na ekonomske poticaje i prilike koje država nudi. Ove politike mogu poticati ili suzdržavati migracije, ovisno o njihovoj usklađenosti s potrebama migranata i radne snage.

Prilikom izrade diplomskog rada, postavljen je niz istraživačkih pitanja kojima se teži pružiti smislene odgovore. Među tim pitanjima, ističe se ono najaktualnije - "Je li fiskalna politika Europske unije zaista harmonizirana?" Proučavanjem rada, očituje se kako ta harmonizacija nije dosegnuta, a niti se čini izglednom u skorijoj budućnosti. Mnoštvo faktora djeluje kao kočnica ovom procesu, pri čemu se jedan od glavnih usidrio u povijesnom kontekstu proširenja Europske unije, dok drugi nadvladava mehaničko kretanje stanovništva – posebno radne snage – iz matične zemlje prema odredištima po izboru. Dodatno, pojava porezne konkurencije predstavlja ključan čimbenik neusklađenosti, oblikujući izazov s dvostrukim oštricom. Iako ta konkurencija nosi potencijalna dobra, istodobno otvara vrata poreznim rupama i neravnotežnim ekonomskim uvjetima. Ova dinamika, prepoznata kao bitna, dodatno obogaćuje razumijevanje zašto harmonizacija fiskalne politike i dalje ostaje nedosegnut cilj.

Članstvo Republike Hrvatske Europskoj uniji obilježeno je značajnim preobrazbama u dinamici mehaničkog kretanja stanovništva, s posebnim osvrtom na ruralna područja. Ovo potiče ključno razmatranje o tome kako članstvo utječe na mobilnost radne snage iz tih područja, uz znatan utjecaj poreznih politika na taj proces. Konkretno, članstvo je pobudilo slobodno kretanje radne snage, posebno iz ruralnih dijelova Republike Hrvatske koja se suočavaju s ekonomskim izazovima, često rezultirajući migracijama kao odgovorom na tražnju za boljim zapošljavanjem i životom u drugim članicama s ubrzanijim ekonomskim rastom. Odluke o ostanku ili odlasku duboko su oblikovane poreznim politikama koje čine ključnu komponentu ovih promjena.

Promjene u poreznom sustavu Republike Hrvatske nakon pristupanja Europskoj uniji značajno utječu na migracijske obrasce i građanske odluke, što je ključno istraživačko pitanje ovog rada.

Posebno je bitno istražiti manifestira li se "odljev mozgova" ili privlačenje stranih investitora. Visoki porezi na dohodak ili oporezivanje kapitala potiču visokoobrazovane pojedince da traže povoljnije porezne uvjete i ekonomske mogućnosti u drugim zemljama EU, potencijalno uzrokujući gubitak stručnjaka i intelektualnog kapitala iz zemlje. Suprotno, prilagodbe u poreznim politikama mogu privući strane investitore smanjenjem poreznog opterećenja ili uvođenjem posebnih olakšica, što može potaknuti stvaranje novih radnih mjesta i doprinijeti ekonomskom rastu.

U konačnici, zaključeno je da utjecaj Europske unije na mehaničko kretanje stanovništva Republike Hrvatske, posebice kroz porezni sustav, predstavlja dinamičan proces koji zahtijeva kontinuirano praćenje i prilagodbu politika. Važno je stvarati političke okvire koji potiču održivi ekonomski razvoj, ali istovremeno osiguravaju pravednost i socijalnu zaštitu za sve članove društva

Literatura

Afonso, A., Negash, S., & Wolff, E. (2020). Closure, equality or organisation: Trade union responses to EU labour migration. *Journal of European Social Policy*, 30(5). Dostupno na: <https://doi.org/10.1177/0958928720950607> [Pristupljeno 2. lipnja 2023.]

Balića, M. (2019). Iseljavanje iz Hrvatske – razvojno i/ili sigurnosno pitanje?, *Podravina*, 18(35), str. 105-121. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/223348> [Pristupljeno 1. lipnja 2023.]

Bejaković P., i Jelčić B., (2012). Razvoj i perspektive oporezivanja u Hrvatskoj. Dostupno na: <https://repositorij.ijf.hr/islandora/object/ijf%3A40/datastream/FILE0/view>. [Pristupljeno 6. rujna 2023.]

Bilogrić, G. (2018). Urne, Slaveni i Hrvati. O paljevinskim grobovima i doseobi u 7. stoljeću, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 36(-), str. 1-17. Dostupno na: <https://doi.org/10.21857/ydkx2crd19>. [Pristupljeno: 19. lipnja 2023.]

Bronić, M. (2013). Analiza fiskalnog značaja općinskih i gradskih poreza u Hrvatskoj, *Hrvatska i komparativna javna uprava*, 13(2), str. 625-658. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/130592> [Pristupljeno: 7. srpnja 2023.]

Damjanović Barić, J. (2022). Prijevare s PDV-om na razini Europske unije u hrvatskom kaznenom pravu i praksi, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 29(1), str. 29-56. Dostupno na: <https://doi.org/10.54070/hlj.29.1.2> [Pristupljeno: 10. srpnja 2023.]

Državni zavod za statistiku (2022). Popisi stanovništva. Dostupno na: <https://dzs.gov.hr/popisi-stanovnistva/421> . [Pristupljeno: 17. srpnja 2023.]

Državni zavod za statistiku (2022). Migracija stanovništva RH u 2021. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> . [Pristupljeno: 17. srpnja 2023.]

Državni zavod za statistiku (2022). Stanovništvo i migracije. Dostupno na: <https://web.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Stanovnistvo/Migracije/metodologija.htm> [Pristupljeno: 2. lipnja 2023.]

E- građani (2023). Porez na promet nekretnina. Dostupno na: <https://gov.hr/hr/porez-na-promet-nekretnina/1464> . [Pristupljeno: 7. srpnja 2023.]

Europska komisija (2023). Indexation of Labour Taxation and Benefits in OECD Countries. Dostupno na: <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/taxing-wages-brochure.pdf> . [Pristupljeno: 21. srpnja 2023.]

Europski parlament (2022). Parlament donio nova pravila o primjerenim minimalnim plaćama za sve radnike u Uniji. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/press-room/20220909IPR40138/parlament-donio-nova-pravila-o-primjerenim-minimalnim-placama-za-sve-radnike-eu> [Pristupljeno: 21. srpnja 2023.]

Europski parlament (2023). Suzbijanje nezakonitih migracija: bolje upravljanje granicama EU-a. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20170627STO78419/suzbijanje-nezakonitih-migracija-bolje-upravljanje-granicama-eu-a> . [Pristupljeno: 16. lipnja 2023.]

Europski parlament (2023). Opći pregled razvojne politike. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/163/opci-pregled-razvojne-politike> . [Pristupljeno: 25. lipnja 2023.]

Europski portal za mlade (2021). Situacija migranata i izbjeglica u Europi. Dostupno na: https://youth.europa.eu/get-involved/your-rights-and-inclusion/situation-migrants-and-refugees-europe_hr . [Pristupljeno: 4. lipnja 2023.]

Eurostat (2023). Monthly minimum wages. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_mw_cur/default/table?lang=en . [Pristupljeno: 22. srpnja 2023.]

Farkas, B., Máté, A., & Rácz, T. (2022). A contested foundation of European integration: The free movement of labour. *Society and Economy*, 44(3). Dostupno na: <https://doi.org/10.1556/204.2022.00015> . [Pristupljeno 1. lipnja 2023.].

Freeman, Gary (1992). „Migration Policy and Politics in the Receiving States“, *International migration review*, New York, str. 1144–1167. [Pristupljeno: 2. srpnja 2023.]

Grdešić, M. (2022). Tko podržava uvođenje poreza na nekretnine u Hrvatskoj? *Društvena istraživanja*, 31(3), str. 493-515. Dostupno na: <https://doi.org/10.5559/di.31.3.06> . [Pristupljeno: 7. srpnja 2023.]

Institut za javne financije (2023). Dostupno na: <https://www.ijf.hr/hr> . [Pristupljeno 2. lipnja 2023.]

Javorović, M. (2015). Porez na dohodak u Republici Hrvatskoj, *FIP - Financije i pravo*, 3(1), str. 83-100. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/156028> . [Pristupljeno: 14. srpnja 2023.]

Jelčić, B. (2001) Javne financije, Zagreb, RRiF plus. [Pristupljeno: 2. srpnja 2023.]

Karačić, D. (2020). Porezni sustav RH, Ekonomski fakultet Osijek. Prezentacijski materijali. Dostupno na: <http://www.efos.unios.hr/javne-financije/wp-content/uploads/sites/204/2013/04/V.-POREZNI-SUSTAV-RH-2017.pdf> . [Pristupljeno: 2. srpnja 2023.]

Karakaš Obradov, Marica. (2016). Migrations in Croatia is territory immediately before and after the end of world war II. *Časopis za suvremenu povijest* 48, br. 3 (2016): 672-672. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/171372> [Pristupljeno: 19. lipnja 2023.]

Kuvač, L. (2015). Harmonizacija izravnih poreza unutar EU, *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, 9(1-2), str. 231-239. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/142323> . [Pristupljeno: 25. lipnja 2023.]

Lajić, I. (2002). Hrvatske migracije početkom 21. stoljeća, *Migracijske i etničke teme*, 18(2-3), str. 135-149. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/107364>. [Pristupljeno: 15. lipnja 2023.]

Lamza Maronić, M., Tokić, I. (2012). Utjecaj demografskih čimbenika na društvenoekonomski razvoj Hrvatske. *Ekonomski vjesnik*. 12(2), str.266-268. [Pristupljeno: 15. lipnja 2023.]

Mesić, M. (2003). Harmonizacija europske migracijske politike: neuspjeh politika imigracijske kontrole sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća, *Migracijske i etničke teme*, 19(4), str. 343-361. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/7847> . [Pristupljeno: 2. srpnja 2023.]

Mikac, R., Cesarec, I., i Jajić, K. (2016). Migracijske politike Europske unije i Australije: sličnosti i razlike, *Međunarodne studije*, XVI(1), str. 85-103. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/187874> . [Pristupljeno: 6. rujna 2023.]

Narodne novine (2003). Zakon o nadzoru državne granice. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2003_10_173_2501.html . [Pristupljeno: 2. srpnja 2023.]

Narodne novine (2004). Zakon o porezu na dobit. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2004_12_177_3067.html . [Pristupljeno: 5. srpnja 2023.]

Narodne novine (2008). Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o nadzoru državne granice. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_12_146_4025.html . [Pristupljeno: 2. srpnja 2023.]

Narodne novine (2014). Zakon o izmjeni zakona o igrama na sreću. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_12_143_2684.html . [Pristupljeno: 8. srpnja 2023.]

Narodne novine (2016). Opći porezni zakon. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_12_115_2519.html . [Pristupljeno: 5. srpnja 2023.]

Narodne novine (2016). Zakon o porezu na promet nekretninama. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_12_115_2523.html . [Pristupljeno: 7. srpnja 2023.]

Narodne novine (2020). Zakon o popisu stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2021. godine . Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_25_599.html . [Pristupljeno: 4. lipnja 2023.]

Nicholson, K. (2022). Overview of taxes in Europe. Dostupno na: <https://migronis.com/blog/taxes-in-europe> [Pristupljeno 20. srpnja 2023.]

Penava, M. (2011). Utjecaj migracija na europsko tržište rada, *Ekonomika misao i praksa*, 20(2), str. 335-362. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/75552> . [Pristupljeno 1. lipnja 2023.]

Perica, J. (2006). Politički aspekti proširenja Europske unije, *Pravnik*, 40(83), str. 163-185. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/8562> . [Pristupljeno: 2. srpnja 2023.]

Pokos, N., i Turk, I. (2022). Iseljavanje u inozemstvo 2011.-2021. po manjim teritorijalnim jedinicama (županijama, gradovima i općinama), *Pilar*, XVII(32(1)), str. 83-97. Dostupno na <https://doi.org/10.5559/pi.17.32.05> . [Pristupljeno 2. lipnja 2023.]

Porezna uprava (2023). Porezni sustav Republike Hrvatske. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/Porezni-sustav-RH.aspx . [Pristupljeno: 5. srpnja 2023.]

- Prívar, A., Masárová, T., & Tupá, M. (2023). Migration and Labour Market Competitiveness: The Case of EU. *Journal of Competitiveness*, 15(1). Dostupno na <https://doi.org/10.7441/joc.2023.01.08> . [Pristupljeno 1. lipnja 2023.]
- Radoš, R. (2005). Vanjske suvremene migracije kao čimbenik integracije Hrvatske uzapadnoeuropske asocijacije, *Društvena istraživanja*, 14(3 (77)), str. 379-400. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/17690>. [Pristupljeno: 7.srpnja.2023.]
- Rašić Bakarić, I. (2014) Osnovne značajke poreza na nekretnine: njegova primjena u Hrvatskoj i ostalim zemljama članicama Europske unije, *Ekonomski pregled*, 65(5), str. 385-415. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/128101> . [Pristupljeno: 7. srpnja 2023.]
- Rubinić, I. (2019). Nejednakost plaća i propadanje standarda radnika , *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 40(2), str. 799-819. Dostupno na: <https://doi.org/10.30925/zpfsr.40.2.6> . [Pristupljeno: 14. srpnja 2023.]
- Šegan, M. (2017). Europeizacija hrvatskog odštetnog prava, *FIP - Financije i pravo*, 5(2), str. 103-157. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/193156> . [Pristupljeno: 21. lipnja 2023.]
- Šeparović, A. (2009). Utjecaj poreznog klina na nezaposlenost u zemljama OECD-a i usporedba s Hrvatskom, *Financijska teorija i praksa*, 33(4), str. 463-477. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/48597> . [Pristupljeno: 22. srpnja 2023.]
- Šimović, H., i Deskar-Škrbić, M. (2016). Efikasnost poreza na dodanu vrijednost u Hrvatskoj, *EFZG working paper series*, (02), str. 1-16. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/151910>. [Pristupljeno 2. lipnja 2023.]
- Šterc, S. (2023). Hrvatski demografski i migracijski nesklad, *Kroatologija*, 14(1), str. 13-32. . Dostupno na <https://doi.org/10.59323/k.14.1.1>. [Pristupljeno 1. lipnja 2023.]
- Totić, M. (2016). Harmonizacija nacionalnih zakonodavstava sa pravom Europske Unije (EU). *Pravne teme*, 4(08), 111-127. Dostupno na: https://www.researchgate.net/profile/Mirza-Totic-2/publication/321623567_HARMONIZACIJA_NACIONALNIH_ZAKONODAVSTAVA_SA_PRAVOM_EVROPSKE_UNIJE_EU/links/5a2922e50f7e9b71dd101173/HARMONIZACIJA-NACIONALNIH-ZAKONODAVSTAVA-SA-PRAVOM-EVROPSKE-UNIJE-EU.pdf. [Pristupljeno 2. lipnja 2023.]

Troskot, Z., Prskalo, M.E., i Šimić Banović, R. (2019). Ključne odrednice iseljavanja visokokvalificiranog stanovništva: slučaj Hrvatske s komparativnim osvrtom na nove članice EU-a, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 56(4), str. 877-904. Dostupno na: <https://doi.org/10.31141/zrpf.2019.56.134.877> . [Pristupljeno: 7. srpnja 2023.]

Vlaić, D. (2017). Najznačajnije izmjene Hrvatskog poreznog sustava, *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, 11(1-2), str. 141-156. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/176766> . [Pristupljeno: 5. srpnja 2023.]

Wertheimer-Baletić, A. (1999). Stanovništvo i razvoj, Zagreb: Mate d.o.o. [Pristupljeno: 15. lipnja 2023.]

Your Europe (2023). Porez na dohodak u inozemstvu. Dostupno na: https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/income-taxes-abroad/index_hr.htm. [Pristupljeno: 14. srpnja 2023.]

Your Europe (2023). Pravila o PDV-u i stope PDV-a: standardne, posebne i snižene stope. Dostupno na: https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-rules-rates/index_hr.htm#shortcut-3 . [Pristupljeno: 10. srpnja 2023.]

Živić, D. (2004). Prisilne migracije i etničke promjene u Hrvatskoj između 1991. i 2001. godine, *Časopis za suvremenu povijest*, 36(2), str. 639-661. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/103297> . [Pristupljeno: 21. lipnja 2023.]

Živić, D. (2016). Suvremena migracija kao odrednica depopulacije Istočne Hrvatske (2001.-2014.). In *Socio-cultural heritage and economic development, Proceedings of the scientific conference Globalisation and regional identity* (pp. 52-76). Dostupno na: https://www.researchgate.net/profile/Iva-Nenadic/publication/312530594_Economic_position_and_the_structure_of_financing_of_IC_T_companies_in_the_Republic_of_Croatia/links/5d81dfb792851c22d5e0a104/Economic-position-and-the-structure-of-financing-of-ICT-companies-in-the-Republic-of-Croatia.pdf#page=52 . [Pristupljeno 2. lipnja 2023.].

Popis tablica

Tablica 1. Ukupan broj stanovnika (2001,2011,2021).....	6
Tablica 2. Migracijski saldo	7
Tablica 3. Odseljeno/doseljeno stanovništvo RH (2011-2021).....	10
Tablica 4. Unutarnje migracije RH u 2021. godini	17
Tablica 5. Utvrđivanje porezne obveze poreza na dohodak.....	33
Tablica 6. Minimalna bruto plaća zemalja članica EU (2023).....	36
Tablica 7. Usporedba poreznog klina za prosječnog radnika u zemljama OECD u 2022. godini.....	39
Tablica 8. Usporedba stopa poreza država članica EU	44

Popis grafikona

Grafikon 1. Stanovništvo Hrvatske odseljeno u inozemstvo u 2021. godini.....	9
Grafikon 2. Udio stanovnika iseljenih u Njemačku u odnosu na ukupno iseljeno stanovništvo RH (razdoblje 2011-2021)	12
Grafikon 3. Bruto i neto plaća RH (2012-2022)	35